

HET PLEZIER IN LEZEN STAAT VOOROP

Handleiding voor de organisatie
van leesbevorderingsnetwerken

TOELICHTING KUNST VAN LEZEN

In april 2011 zijn vijf brochures uitgebracht in het kader van het leesbevorderingsprogramma Kunst van Lezen:

- Bibliotheek op de Basisschool
- Het plezier in lezen staat voorop
- Meer lezen, beter in taal
- Werken aan netwerken
- SchoolBiEB 's-Hertogenbosch

De eerste twee brochures zijn geactualiseerde edities, de andere drie zijn nieuw. De rode draad die door alle brochures heen loopt wordt gekenmerkt door het professioneel samenwerken tussen bibliotheek, overheid, onderwijs en andere maatschappelijke instellingen om leesbevordering breed te borgen in beleid.

Het ministerie van OCW heeft in 2008 het programma Kunst van Lezen geïnitieerd. De minister heeft het Sectorinstituut Openbare Bibliotheken en Stichting Lezen opdracht gegeven het programma te coördineren. Kunst van Lezen kent op dit moment vier programmalijnen:

> Invoeren BoekStart in Nederland

BoekStart is een leesbevorderingsprogramma voor baby's. Het doel is om ouders van baby's intensief met kinderboeken en het voorlezen daarvan in aanraking te brengen door ze actief te binden aan de plaatselijke openbare bibliotheek. Het vervolprogramma BoekStart in de kinderopvang is erop gericht om als bibliotheek professioneel samen te werken met kinderdagverblijven en peuterspeelzalen.

> Faciliteren Bibliotheek op de Basisschool

Kunst van Lezen stimuleert duurzame samenwerking voor leesbevordering tussen bibliotheken en basisscholen. Bibliotheek op de Basisschool is een volwaardige schoolbibliotheek die geborgd is in het beleid van zowel openbare bibliotheek als basisschool.

> Kennismaking cultuurhistorische canon

Voor de programmalijn Kennismaking met de cultuurhistorische canon van de Commissie van Oostrom, aan de hand van Nederlandstalige (jeugd)literatuur, worden de vijftig benoemde canonvensters vanuit een literair perspectief toegankelijk gemaakt voor het onderwijs.

> Landelijk dekkende voorziening van netwerken

Ter ondersteuning van de genoemde programmalijnen wordt gewerkt aan een landelijk dekkende voorziening van lokale en bovenlokale netwerken leesbevordering.

Op www.kunstvanlezen.nl staat meer informatie over het project en de vier programmalijnen.

Leesbevordering is te omschrijven als: het stimuleren van het ontwikkelen van de leesmotivatie en de literaire competentie van kinderen (0-12 jaar) en jongeren (12-18 jaar). Belangrijk uitgangspunt daarbij is het continu aanbieden van activiteiten en projecten op het terrein van leesbevordering (de doorlopende leeslijn). Met het 'ontwikkelen van leesmotivatie' doelen we op (les)activiteiten die kinderen en jongeren zoveel mogelijk positieve leeservaringen laten opdoen, zodat ze plezier in lezen krijgen en houden. Onder 'literaire competentie' verstaan we: het mee kunnen praten over boeken, de weg kunnen vinden in het brede aanbod van boeken, kennis hebben van de kenmerken van boeken (genres en dergelijke) en een eigen oordeel over boeken kunnen geven. Het gaat hierbij om kinder-, jeugd- en volwassenenliteratuur.

Tweede druk: april 2011

COLOFON

OPDRACHTGEVER

Kunst van Lezen

TEKST

Gerard Meijer, Henk Pilon, Aaf Smits

TEKSTREDACTIE

Helma Erkelens, Anette Heideman

FOTO'S

Hans Bartels

Jørgen Koopmanschap

Bert Vennik

Diverse bibliotheken/fotografen

VORMGEVING

Lijn 1, Haarlem

DRUK

Drukkerij Edauw + Johannissen

Deze uitgave kwam tot stand als onderdeel van het landelijk project Kunst van Lezen en was het resultaat van samenwerking tussen Stichting Lezen, Sectorinstituut Openbare Bibliotheken, Biblionet Drenthe en Biblionet Groningen. De volgende personen hebben de auteurs geadviseerd: Christiaan van Willenswaard, Adriaan Langendonk, Stieneke Eising en Marie-Anne Raaijmakers. Waarvoor dank.

CONTACTPERSONEN

Gerard Meijer, Biblionet Drenthe, g.meijer@biblionetdrenthe.nl

Henk Pilon, Biblionet Groningen, h.pilon@mijneigenbibliotheek.nl

Aaf Smits, Biblionet Groningen, a.smits@mijneigenbibliotheek.nl

INHOUDSOPGAVE

VOORWOORD 7

INLEIDING 9

**1 | HET LEESBEVORDERINGSNETWERK
OP HOOFDLIJNEN 10**

Interview Joke Kasemier 12

2 | DE BIBLIOTHEEK ALS COÖRDINATOR 14

Interview Eric van Oosterhout 16

3 | DE VOORBEREIDING VAN HET NETWERK 18

Interview Jacqueline Mug 21

4 | DE OPBOUW VAN HET NETWERK 23

5 | DE LEESCOÖRDINATOR GAAT OP CURSUS 27

Interview Lydia Jager 30

6 | LEESPLAN: VISIE, ACTIVITEITEN EN WENSEN 32

Interview Jos Walta 36

7 | HET GEMEENTELIJK LEESBEVORDERINGSPLAN 38

BIJLAGE

**DE BIBLIOTHEEK EN DE
LOKALE EDUCatieve AGENDA (LEA) 41**

Nakijktafel

VOORWOORD

'HET PLEZIER IN LEZEN STAAT VOOROP'

Leesbevordering is het meest effectief bij een doorlopend aanbod van ondersteunende en bij het taalonderwijs aansluitende activiteiten waarbij het plezier in lezen voorop staat. Daarbij kan het leesbevorderingsbeleid het best vormgegeven worden in structurele en inhoudelijke samenwerking met belangrijke instanties zoals overheden, consultatiebureaus, kinderopvang en onderwijsinstellingen. Kunst van Lezen werkt uit dit oogpunt aan een landelijk dekkende voorziening van lokale en bovenlokale netwerken leesbevordering. Doel is het bijeenbrengen en bijhouden van relevante partijen op het terrein van leesbevordering en taalonderwijs. Deelnemers wisselen kennis en ervaringen uit en ontwikkelen een gezamenlijke, integrale visie op de aanpak van leesbevordering, met name in het basisonderwijs.

De openbare bibliotheek vervult een spilfunctie bij het vormen en aanvoeren van de netwerken omdat de bibliotheek als geen ander in staat is deze belangrijke functie te vervullen. Daarbij komt dat de bibliotheek zich op een toekomst richt waarbij de uitlending van boeken nog steeds belangrijk is, maar waar ook steeds meer maatschappelijke taken buiten de muren van de bibliotheek wachten. Bijvoorbeeld door actief aanwezig te zijn als leesconsulent op de school, op het consultatiebureau of bij het kinderdagverblijf. De bibliotheek levert de juiste titels, presenteert ze aantrekkelijk, zorgt voor een goede ontvangst en ondersteuning van leerkrachten, ouders en kinderen in het filiaal maar ook bij de instellingen zelf. En de bibliotheek betreft de lokale overheid bij deze actieve aanpak.

Deze ambitie kan een bibliotheek alleen waarmaken als er vertrouwen is in de meerwaarde van de functie van het openbare bibliotheekwerk. Vertrouwen van artsen en verpleegkundigen op het consultatiebureau, vertrouwen van directies en peuterleidsters op de speelzaal en in het kinderdagverblijf, vertrouwen van leerkrachten en schoolbesturen en vertrouwen van ambtenaren en wethouders. Kortom van netwerkpartners die dagelijks contact hebben met het publiek dat de bibliotheek zo graag ontvangt om ze de waarde en plezier van lezen bij te brengen maar ook om ze bijvoorbeeld mediawijzer te maken of om ze te verwijzen naar de juiste instellingen.

De rol van de spin in het informatieweb kan alleen goed vervuld worden wanneer de verschillende geledingen binnen een bibliotheek goed samenwerken; de directies binnen een beleidsmatig strategisch netwerk, de jeugdbibliothecarissen en educatief specialisten binnen de voorbereidende en coördinerende netwerken en de leesconsulenten binnen de uitvoerende netwerken. De samenwerking tussen deze drie geledingen voorziet dan in regelmatige uitwisseling van de stand van zaken in de externe netwerken.

In Drenthe en Groningen zijn in samenwerking met Kunst van Lezen goede ervaringen opgedaan met een structurele aanpak van het opzet-

Kunst van Lezen
werkt aan een landelijk
dekkende voorziening
van lokale en
bovenlokale netwerken
leesbevordering.

Hoewel de opzet van
ieder netwerk steeds
maatwerk is, is een
aantal zaken meer
algemeen van aard.

ten van leesbevorderingsnetwerken op gemeentelijk niveau: alle betrokken partijen werken samen in een gemeentebrede aanpak. Doordat het ministerie van OCW de resultaten uit deze aanpak heeft onderkend is het als programmalijn opgenomen in Kunst van Lezen als schil om alle praktische uitwerkingen (BoekStart, Bibliotheek op de Basisschool en cultuur-historische canon) van Kunst van Lezen heen.

Binnen het project netwerken is de voorliggende praktische handleiding gemaakt door de experts vanuit het bibliotheekwerk in Groningen en Drenthe. Hoewel de opzet van ieder netwerk steeds maatwerk is, dat sterk afhankelijk is van bijvoorbeeld de grootte en organisatie van een gemeente, is een aantal zaken meer algemeen van aard. Die zaken komen hier aan bod.

In de brochure richten de samenstellers zich vooral op uitvoerende netwerken leesbevordering rond het primair onderwijs. Het primair onderwijs is een zeer belangrijke partij binnen het leesbevorderingsnetwerk waar de bibliotheek grote resultaten kan bereiken als partner voor de school en de daaraan verbonden leerkrachten. Vanuit een goede leesbevorderingsopzet rond het primair onderwijs, waarbij de ruimere aandacht voor lezen en boeken zijn vruchten afwerpt, is het eenvoudiger om netwerkbruggen richting vroeg- en voorschoolse educatie en voortgezet onderwijs te slaan.

Aan de hand van deze brochure is in 2010 een aantal proefprojecten gestart in Noord-Brabant, Limburg en Zeeland waarbij, na een grondige inventarisatie, structurele leesbevorderingsnetwerken zijn opgezet. Op den duur moet deze aanpak leiden tot een dekkende landelijke voorziening van lokale en bovenlokale leesbevorderingsnetwerken.

Adriaan Langendonk
Projectleider Kunst van Lezen
April 2009/april 2011

INLEIDING

Goed kunnen lezen is een belangrijke, zo niet noodzakelijke voorwaarde om volwaardig te kunnen functioneren in deze samenleving. Maar dat niet alleen. Uit onderzoek blijkt dat kinderen die veel leeskilometers maken beter leren lezen en later meer kans hebben op een succesvolle loopbaan. Toch wordt er steeds minder gelezen. Dat is niet zo vreemd, want het lezen van een boek heeft concurrentie gekregen van computerspelletjes, internet en de tv die 24 uur per dag vermaak bieden. Er zijn dan ook extra inspanningen nodig om kinderen tot lezen aan te zetten.

Veel lezen is de beste manier om goed te leren lezen. En een echte lezer word je alleen als je er plezier in hebt. Daarom is aandacht voor leesplezier, oftewel voor 'belevend lezen', een essentieel onderdeel van het leesonderwijs op school. Leesplezier is de motor van het leesonderwijs. Op de meeste basisscholen is 'belevend lezen' echter geen gemeengoed. Veel aandacht gaat uit naar het technisch en begrijpend lezen. Dat is begrijpelijk: de school dient leerlingen op een bepaald niveau af te leveren voor het middelbaar onderwijs en technisch en begrijpend lezen lijken daar het meeste aan bij te dragen. Maar lezen leer je uiteindelijk alleen goed door het veel te doen, het liefst met boeken waaraan je plezier beleeft. Dat kinderen thuis voor hun plezier lezen is tegenwoordig geen vanzelfsprekendheid meer, ook niet in de 'geletterde' gezinnen waar je het zou verwachten. Daarvoor zijn er teveel andere mogelijkheden om de vrijetijd in te vullen. Een reden te meer om niet alleen in de thuis-situatie maar ook binnen school en kinderopvang meer aandacht aan belevend lezen te besteden. Bibliotheken hebben op dit gebied veel expertise en ervaring in huis.

De gemeente, bibliotheken, scholen en voor- en naschoolse instellingen zijn organisaties die door samenwerking in een gemeentelijk leesbevorderingsnetwerk meer kunnen bereiken bij het bevorderen van lezen. Het gemeentelijk leesbevorderingsnetwerk is een platform waar over lezen en leesbevordering overlegd wordt, informatie wordt uitgewisseld en plannen worden gemaakt die bijvoorbeeld op school of in de bibliotheek uitgevoerd worden. In de netwerken draait alles om het belevend lezen, het plezier in lezen. De doelgroep zijn kinderen van 0 tot 12 jaar (met een uitbreiding tot 18 jaar als het voortgezet onderwijs meedoet) en de overlegpartners zijn alle instellingen die op de een of andere wijze betrokken zijn bij lezen en leesbevordering. Samen komen ze in het netwerk tot een goed gestructureerd gemeentelijk leesbevorderingsaanbod met een duidelijke doorgaande leeslijn. Door onderlinge afstemming kan het effect van alle inspanningen gemaximaliseerd worden. Uiteindelijk gaat het erom kinderen meer, beter en met meer plezier te laten lezen.

Inmiddels zijn naar aanleiding van de leesbevorderingsnetwerken, diverse pilots opgezet om de leesbevorderingsnetwerken ook in te zetten voor de preventie en bestrijding van laaggeletterdheid*. Dit boekje gaat over hoe leesbevorderingsnetwerken het lezen kunnen bevorderen bij alle kinderen van 0 tot 12 jaar en hoe de bibliotheek binnen de gemeente een netwerk kan realiseren. ■

Dat leesbevorderingsnetwerken positieve effecten hebben, is duidelijk geworden uit projecten in Drenthe, Groningen en Friesland. Leesbevorderingsnetwerken verbeteren en intensiveren de samenwerking tussen (onderwijs)instellingen en de bibliotheek, brengen meer structuur en samenhang aan in de werkwijzen van de betrokken instellingen, zorgen dat bibliotheken op een vraaggerichte manier kunnen werken, leveren tijdswinst op en geven een impuls aan de vernieuwing van het leesbevorderingsaanbod.

* Hierover kunt u meer lezen in de uitgave 'Van leesbevorderingsnetwerken naar netwerken preventie laaggeletterdheid' die als pdf te downloaden is op www.slob.nl (zoeken op structurele leesbevorderingsnetwerken). U kunt het boekje ook bestellen bij Biblionet Drenthe (g.galama@biblionetdrenthe.nl) of Biblionet Groningen (a.smits@mijn eigen bibliotheek.nl).

1 | HET LEESBEVORDERINGSNETWERK OP HOOFDLIJNEN

Scholen zetten zich enorm in om kinderen goed te leren lezen. Ook binnen peuterspeelzalen en kinderopvang is veel aandacht voor boeken en lezen en bibliotheken nemen allerlei initiatieven om boeken en andere media onder de aandacht te brengen. Ondanks deze inspanningen blijft de animo voor het lezen dalen. Door in een leesbevorderingsnetwerk verschillende expertises samen te brengen en af te stemmen kan het lezen adequaat worden bevorderd. In dit hoofdstuk beschrijven we op hoofdlijnen wat een leesbevorderingsnetwerk is en hoe het werkt.

Wat is een leesbevorderingsnetwerk?

Het leesbevorderingsnetwerk is een overleg waarin alle instellingen die op de een of andere wijze betrokken zijn bij de leesontwikkeling van kinderen (zoals scholen, kinderopvang, peuterspeelzalen) onder leiding van de bibliotheek samenwerken om het (belevend) lezen en het plezier in lezen structureel te stimuleren.

Doelen

De deelnemers aan het leesbevorderingsnetwerk willen tot een goed gestructureerd gemeentelijk leesbevorderingsaanbod komen met een duidelijke doorgaande leeslijn. Door goede onderlinge afstemming kan het effect van alle inspanningen gemaximaliseerd worden. Het doel is niet om van de deelnemende instellingen een grotere inspanning te vragen in tijd en geld, het doel is wel om met dezelfde inspanning en middelen meer te bereiken (efficiënter en effectiever). Dit doel wordt bereikt door de in deze handleiding beschreven methodiek toe te passen. De resultaten van deze gemeentebrede en gestructureerde aanpak worden jaarlijks in een gemeentelijk leesbevorderingsplan vastgelegd. Het uiteindelijke doel is alle kinderen meer, beter en vooral met meer plezier te laten lezen.

Leesbeleving

Leesbeleving is het centrale begrip waar het in de leesbevorderingsnetwerken om draait. Leesbeleving zou je ook kunnen omschrijven met 'leesplezier'. De ervaring hoe je meegesleept wordt door een verhaal, stimuleert kinderen om het lezen goed onder de knie te krijgen en een vaardige lezer te worden. Leesplezier is de motor van het leesonderwijs en belevend lezen zou dan ook de basis moeten zijn van het leesonderwijs. Voorschoolse instellingen kunnen daar al een begin mee maken.

Gestructureerde aanpak

Het netwerk bestaat uit de leescoördinatoren van de verschillende deelnemende organisaties die onder leiding van de bibliotheek vergaderen. Iedere leescoördinator schrijft een leesplan voor de eigen organisatie. In die leesplannen staat wat de visie van de organisatie op lezen is, wat er aan leesbeleving gedaan wordt en wat de verbeterpunten en/of wensen zijn.

Door alle leesplannen naast elkaar te leggen en te analyseren, kan de bibliotheek onderzoeken op welke punten een gemeentebrede aanpak mogelijk is. Deze punten worden vastgelegd in een gemeentelijk leesbevorderingsplan en in het netwerk besproken. Voor de bibliotheek is dit breed gedragen leesbevorderingsplan een belangrijk instrument om op een vraaggerichte wijze invulling te geven aan haar kerntaak: het bevorderen van het lezen.

Deelnemers

Horen voorschoolse instellingen en het voortgezet onderwijs naast het primair onderwijs in het leesbevorderingsnetwerk thuis? Het antwoord is: ja. Maar de meeste leescoördinatoren in het netwerk zullen uit het primair onderwijs komen. In een gemiddelde gemeente heb je nu eenmaal veel meer basisscholen dan scholen voor voortgezet onderwijs en stichtingen kinderopvang en/of peuterspeelzaalwerk. In overleg met de voor- en vroeg-schoolse instellingen en het voortgezet onderwijs kan besproken worden of er in een gemeente één leesbevorderingsnetwerk komt dat zich richt op VVE-instellingen, basisscholen en voortgezet onderwijs gezamenlijk, of dat het netwerk in delen wordt opgeknipt. Beide is mogelijk en de keuze hangt af van o.a. de wensen van de deelnemers en de omvang van het netwerk. Door het grote aantal leescoördinatoren van basisscholen wordt de agenda van het netwerk al snel door dit schooltype gedomineerd. Dat is bijvoorbeeld een reden om tot verschillende netwerken te komen. Uit het oogpunt van een doorgaande lees- en leerlijn valt er aan de andere kant veel te zeggen voor het gezamenlijk netwerk van in ieder geval voorschoolse instellingen en het primair onderwijs.

Scholing

Om in een gemeente een goede start te maken met het leesbevorderingsnetwerk is het nodig de deelnemers bij te scholen. Wat is leesbeleving, wat zijn goede leesboeken, hoe organiseer je meer leesbeleving binnen en buiten de school, hoe schrijf je een leesplan en wat doe je met je collega's? Deze en vele andere vragen en onderwerpen worden in de cursus Open Boek* behandeld en beantwoord. Open Boek maakt van de netwerkdeelnemers echte leescoördinatoren. De cursus mondt uit in het schrijven van een (school)leesplan, waarmee het leesbevorderingsnetwerk direct een goede start krijgt. Tijdens de cursus wordt ook gesproken over de samenstelling van het netwerk.

Gemeente is opdrachtgever

Een leesbevorderingsnetwerk is de plaats waar vraag en aanbod bij elkaar komen. Vanuit ieders eigen expertise en ervaring wordt nagedacht over vragen en oplossingen rond lezen en leesbevordering. Gezamenlijk worden projecten opgezet die nauw aansluiten bij verschillende leeftijdscategorieën. De bibliotheek coördineert het netwerk in opdracht van de gemeente. Het gemeentelijke leesbevorderingsplan is een beleidsstuk dat jaarlijks door de bibliotheek met de gemeente wordt besproken en geëvalueerd als onderdeel van het reguliere voortgangsoverleg van de bibliotheek met de verantwoordelijke portefeuillehouder (wethouder). Door het leesbevorderingsplan onderdeel te maken van de beleidscyclus (planning, uitvoering en evaluatie) van de bibliotheek wordt het plan binnen het grotere geheel van het gemeentelijke beleid geborgd. Waar nodig kan de bibliotheek namens het netwerk om een financiële bijdrage (projectsubsidie) vragen om de plannen te realiseren. ■

**De bibliotheek
coördineert het
netwerk in opdracht
van de gemeente.**

* Hierover kunt u meer lezen in de flyer Cursus Open Boek die als pdf te downloaden is via: www.slob.nl/upload/documenten/folder-cursus-open-boek.pdf.

Joke Kasemier-Bedecker
Jeugdspecialist en vestigingsleider
bibliotheek Havelte; voorzitter van
het leesbevorderingsnetwerk in
de gemeente Westerveld. Ze is
trots op het leesproject Samen
lezen voor de allerjongsten dat
een gemeentebreed succes werd.
Leest zelf altijd en overal.

FINDING NEMO

Om de winst van het leesbevorderingsnetwerk duidelijk te maken, grijpt Joke Kasemier naar een metafoor die haar collega laatst gebruikte. In de Disneyfilm Finding Nemo zit een groep vissen opgesloten in een net. Door allemaal één kant op te zwemmen, weten ze te ontsnappen. 'Dat vind ik een mooi beeld. Ze komen er alleen uit door samen te werken. Dat is de kracht van het geheel.'

Joke Kasemier is voorzitter van het leesbevorderingsnetwerk in de Zuid-drentse gemeente Westerveld. Soms is dat een lastige klus: tegelijk voorzitten en notuleren; tegelijk luisteren en enthousiasmeren. Maar ze heeft een leuke en gemotiveerde groep bij elkaar, zegt ze. 'Het zijn degenen die wat willen doen; dát zijn de mensen die je moet hebben. En het is gelukkig een heel stabiele club, er is weinig verloop.'

Voorleesplezier

In Westerveld zijn alle basisscholen nu aangehaakt. De ene school die eerst afzijdig bleef, doet ook mee. 'Ze merkten dat ze informatie misten en dat activiteiten langs hen heen gingen.' Kasemier heeft er best begrip voor dat voor basisscholen maar ook voor peuterspeelzalen en kinderdagverblijven deelname aan een netwerk niet vanzelfsprekend is. 'Die leerkrachten zijn al zo overbelast! En in de peuterspeelzalen en kinderdagverblijven zijn er eigenlijk geen uren beschikbaar voor dit soort dingen. De leidsters werken op de groepen en er is nauwelijks vergader- of voorbereidingstijd.' Daarom namen de leescoördinatoren van peuterspeelzalen en kinderdagverblijven zeer selectief deel aan de netwerkvergaderingen. Ze besloten alleen nog te komen als er voor hen relevante zaken op de agenda stonden. Geen wonder, vond Kasemier, en besloot met de leescoördinatoren van de voorschoolse instellingen apart om de tafel te gaan. Ze besteedde een deel van haar jeugduren aan deze doelgroep. Groot is haar tevredenheid nu ze het samen voor elkaar hebben gekregen dat er een gemeentebreed project voor de allerkleinste inwonertjes – van 0 tot 2 jaar – en hun ouders is. Er zijn activiteiten op het consultatiebureau, in de bibliotheken en op de peuterspeelzalen en kinderdagverblijven. De gemeente subsidieerde dit project Samen lezen, waarin het vooral draait om plezier in voorlezen. Samen lezen sloeg aan, en wordt nu uitgebreid met de 3- en 4-jarigen en hun ouders.

Succesfactor

De band met de basisscholen wordt onderhouden via de leescoördinatoren. Op initiatief van de gemeente heeft nu iedere basisschool één leerkracht die ook een taak heeft als leescoördinator. Deze juffen en meesters zijn daarvoor geschoold en opgeleid, en hebben voor de eigen school een schoolleesplan opgesteld. Samen met de bibliotheek hebben ze gekeken wat de gemeenschappelijke elementen waren en daaruit een voorstel voor een gemeentelijk leesplan gedestilleerd dat door de verantwoorde-

lijke wethouder is overgenomen. Het gemeentelijk beleid is dus vanaf de werkvloer ontstaan en wordt tweejaarlijks op dezelfde manier bijgesteld. Ook de samenwerking in het netwerk draait om de wensen en behoeften van de leerkrachten zelf. Dat laatste is misschien wel de belangrijkste succesfactor voor de samenwerking, stelt Kasemier: 'We bepalen met elkaar: wat kunnen en willen we samen doen. Dat móet ook, anders kunnen ze er niet achter staan. En dan gaat het mis, want deze mensen moeten op hun beurt weer hun collega's enthousiast maken.'

Rattenvanger

Het netwerk zoekt steeds naar leuke en bruikbare leesbevorderingsactiviteiten. Is er eenmaal een keuze gemaakt, dan gaat Kasemier aan de slag om te komen tot een direct uit te voeren activiteit of lespakket. 'We zijn ontzettend blij dat we de scholen bij elkaar hebben, dus we willen ze er graag bij houden en ze stimuleren.' Mooi dus, dat ze de uitwerking van de plannen aan Kasemier kunnen overlaten. 'Zij krijgen iets kant en klaar aangereikt. Maar niet opgelegd! Het is datgene wat we samen bedacht hebben.' Evengoed wordt er wel graag gebruik gemaakt van de ervaringen van de deelnemers. Elke vergadering staat er een 'voorbeeld uit de praktijk' op de agenda: een activiteit of aanpak die op een school goed werkt en waar de anderen misschien ook iets mee kunnen. En soms heeft iemand bijzondere kwaliteiten die tot iets moois leiden. Zo was een van de leerkrachten dirigent van een orkest. Hij ging op een bepaald moment met zijn leerlingen het muzikale sprookje De rattenvanger van Hamelen uitvoeren. 'Dat sloot geweldig aan bij het thema van de Kinderboekenweek van dat jaar. We hebben er samen een heel muzikaal leesbevorderingsprogramma omheen kunnen bouwen.' ■

**'Zij krijgen iets kant
en klaar aangereikt.
Maar niet opgelegd!
Het is datgene wat
we samen bedacht
hebben.'**

2 | DE BIBLIOTHEEK ALS COÖRDINATOR

Het coördineren van het leesbevorderingsnetwerk is een nieuwe taak van de bibliotheek, aanvullend op het bestaande dienstverleningscontract met de gemeente. Hiervoor zijn goede afspraken en eventueel aanvullende middelen nodig. Het opzetten van een leesbevorderingsnetwerk is onderdeel van het gemeentelijk beleid. De gemeente is dan ook formeel opdrachtgever van de bibliotheek.

Rol van de gemeente

Het is de taak van de gemeente om de maatschappelijke participatie van haar inwoners te bevorderen, achterstanden te voorkomen en toe te zien op de kwaliteit van onderwijs. Verder is de gemeente verantwoordelijk voor het jongerenbeleid (0-23-jarigen). In de meeste gevallen voert de gemeente de regie en delegeert zij de uitvoering naar andere instellingen. Zo wordt de voor- en vroegschoolse educatie (VVE) voor 0 tot 4-jarigen doorgaans uitgevoerd door het peuterspeelzaalwerk en heeft jeugdzorg een taak bij het ondersteunen van de schoolloopbaan van leerlingen met (het risico op) een taalachterstand. In de gemeente werken verschillende organisaties samen in een keten en de bibliotheek kan als inhoudsdeskundige op het gebied van leesbevordering deel gaan uitmaken van deze keten; mogelijk is dat in uw gemeente al het geval. Gemeenten voeren naast de rol van ketenregisseur, diverse andere rollen op het terrein van onderwijs en educatie. De gemeente kan ketenpartner zijn, opdrachtgever, financier, toezichthouder, kennispartner en beleidsmaker. In de rol van ketenregisseur kunnen ze organisaties en budgetten aan elkaar koppelen om tot optimale inzet en resultaten op het terrein van leesbevordering te komen.

Rol van de bibliotheek

De bibliotheek kan het initiatief nemen voor de oprichting van een leesbevorderingsnetwerk door met een goed beargumenteerd voorstel te komen. De gemeente kan een netwerk formaliseren door de bibliotheek een opdracht te geven voor het vormen en coördineren van een netwerk. Deze opdracht is onderdeel van het contract tussen bibliotheek en gemeente.

De bibliotheek geeft - als spin in het web - leiding aan het gemeentelijke leesbevorderingsnetwerk en levert de voorzitter (de netwerkcoördinator). De bibliotheek organiseert bijeenkomsten en is verantwoordelijk voor het opstellen van het gemeentelijke leesbevorderingsplan. Dit is de basis voor het gemeentelijke leesbevorderingsbeleid.

Dialogo bibliotheek-gemeente

Overheden hebben veelal een voorwaardenscheppende rol en delegeren de uitvoering naar andere organisaties, zoals bibliotheken, welzijnsinstellingen en scholen. Het formuleren van een opdracht voor de opzet en

coördinatie van een leesbevorderingsnetwerk, ontstaat over het algemeen in een goede dialoog tussen de gemeente en in dit geval de bibliotheek. De gemeente geeft aan wat zij van de bibliotheek verwacht, de bibliotheek brengt vervolgens in hoe zij het gewenste beleid van de gemeente omzet tot een concrete dienstverlening. Een bibliotheek zal hieraan voorafgaand de gemeente duidelijk moeten maken dat zij de natuurlijke partner is voor het onderwijs, zeker op het terrein van taal- en leesontwikkeling. Hierbij is het van belang de relatie met andere initiatieven, regelingen en samenwerkingsverbanden te benoemen. Denk daarbij bijvoorbeeld aan de Lokale Educatieve Agenda (zie bijlage*).

Afspraken gemeente en bibliotheek

In de afspraken tussen gemeente en bibliotheek moeten zaken worden vastgelegd zoals:

- De gemeente is opdrachtgever.
- De gemeente formuleert de prestaties die ze van de bibliotheek verwacht, althans de randvoorwaarden op basis waarvan resultaten en prestaties moeten worden geformuleerd. Hierbij gaat het om de vraag: wat wil de gemeente bereikt hebben in termen van percentage bereik en meting toename taalvaardigheid?
- De gemeente betreft bij de opdrachtverlening een analyse van vraag en aanbod.
- De bibliotheek geeft, aan de hand van budget, formatie en middelen aan op welke manier en tegen welke prijs zij de opdracht van de gemeente denkt uit te voeren.
- Gemeente en bibliotheek spreken af met welke instellingen de bibliotheek samenwerkt om het door de gemeente gewenste doel te bereiken.
- Gemeente en bibliotheek spreken af welke rol de gemeente vervult, niet alleen naar de bibliotheek, maar ook naar de partners waarmee de bibliotheek samenwerkt. Ook wordt afgesproken dat de bibliotheek trekker van het leesbevorderingsnetwerk zal zijn.
- Gemeente en bibliotheek leggen de afspraken vast in een uitvoeringsovereenkomst. Daarin staan afspraken over:
 - de rol en verantwoordelijkheid van elk der partijen;
 - tussentijdse communicatie en bijstelling;
 - eindrapportage en registratie;
 - de wijze waarop wordt beoordeeld (tot subsidievaststelling wordt overgegaan);
 - de wijze waarop de resultaten van invloed zijn op de continuïteit van de leesbevorderingsnetwerken nadat de projectperiode is afgelopen.
- De bibliotheek zorgt voor een adequate uitvoering van wat is overeengekomen.

De gemeente zal de financiële middelen beschikbaar moeten stellen die nodig zijn om dit werk te kunnen doen. De afspraken tussen gemeente en bibliotheek kunnen worden vastgelegd in een budgetsubsidiecontract, prestatieafspraken, een subsidieverzoek, een overeenkomst of welke andere vorm de gemeente ook maar kiest voor de formalisering.

* In deze bijlage is gebruik gemaakt van informatie uit het boekje 'Bibliotheken aan de LEA-tafel' dat als pdf te downloaden is op www.sioob.nl (zoeken op structurele leesbevorderingsnetwerken).

Ook is het aan te raden om het leesbevorderingsbeleid aan de orde te stellen in het periodiek bestuurlijk- en ambtelijk overleg tussen de bibliotheek en de gemeente. In het overleg met de verantwoordelijke bibliotheek-ambtenaar van de gemeente en/of met de afdeling onderwijs kunnen de mogelijkheden en kansen worden geïnventariseerd en kan worden ingegaan op de vraag waar de financiële middelen voor een opdracht aan de bibliotheek worden gevonden. Dit ambtelijk overleg vormt de voorbereiding op het bestuurlijk overleg. Ook is het mogelijk het College en/of de Gemeenteraad in de bibliotheek uit te nodigen voor een werkbezoek. Tijdens een dergelijk werkbezoek kunnen de vertegenwoordigers van de gemeente kennismaken met de mogelijkheden die de bibliotheek in huis heeft op het gebied van leesbevordering. Het sluitstuk van de formalisering van de afspraken ten slotte, vindt plaats door de besluitvorming in het College van Burgemeester en Wethouders, dan wel door de Gemeenteraad. ■

INTERVIEW

Eric van Oosterhout
Sinds 2007 burgemeester van de gemeente Aa en Hunze. Beheert zelf de portefeuille cultuurbeleid, waar de bibliotheek onder valt. Is niet alleen ambtshalve betrokken bij leesbevordering, maar ook neerlandicus, een groot liefhebber van boeken en ambassadeur van de landelijke campagne tegen laaggeletterdheid.

'DE BIBLIOTHEEK IS DE EXPERT'

'Een leesbevorderingsnetwerk is een middel', zegt burgemeester Eric van Oosterhout van gemeente Aa en Hunze. 'Als je zorgt dat ieder kind met boeken in aanraking komt waar het rode oortjes van krijgt, maakt het vanzelf leeskilometers en stijgt het niveau. Scholen en bibliotheken hebben elkaar daarbij nodig.'

'Lezen moet weer leuk worden en dat is meer dan het technische en begrijpende lezen wat op de scholen wordt geleerd', stelt Van Oosterhout vast. 'Het is de eerste stap op weg naar lezen. Als kinderen geboeid zijn door een verhaal wat ze zelf willen lezen, lopen ze tegen de beperking op dat ze het nog niet kunnen. Zo'n frustratie is een mooie motivatie om je best te doen, als je daarvoor de juiste stimulansen krijgt.' Landelijk maar ook in zijn eigen gemeente signaleert hij dat leerkrachten van het basisonderwijs lang niet altijd zelf enthousiaste lezers zijn. 'Dan kun je je afvragen: is dat zo erg? Ja, dat is erg. Lezen is de kerntaak van het onderwijs. Als een leerkracht niet van lezen houdt, zou hij eigenlijk een ander vak moeten kiezen. Hoe kun je het leuke van lezen op de kinderen overbrengen als je zelf nooit hebt ervaren hoe je wordt meegenomen door een boek?'

Niet zo bescheiden!

Leesbevordering vereist in zijn ogen specifieke deskundigheid en die is te vinden bij de bibliotheek. Van Oosterhout verwacht van de bibliotheek als netwerkcoördinator dat zij initiatief neemt. Hij ziet ook dat dit haaks staat op de aard van het beestje: bescheidenheid. 'De bibliotheek is de expert als het gaat om leesbevordering. Wees niet bescheiden als het om de inhoud gaat. Breng je ideeën overtuigend en met lef! Gemeenten staan hier open voor. Als we overtuigd zijn van de integriteit van de instelling, dan zijn we sneller geporteerd voor een goed plan.'

**'Bibliotheken hebben
leef nodig om duurzaam
op de kaart te blijven.'**

Groeien in je rol

Bibliotheken moeten groeien in hun rol als 'ondernemende leesbevorderingsdeskundigen'. Intensieve contacten met de gemeente en het onderwijs helpen, vindt Van Oosterhout. 'Zelf heb ik een uitstekende samenwerking en korte lijnen met onze bibliotheekmanager. Zij is innovatief, direct aanspreekbaar en dat zorgt voor een mooie wisselwerking met de gemeente. Informeel praten we regelmatig even bij, zonder agenda. Zij heeft ideeën en tast eerst de haalbaarheid af. Dat leidt regelmatig tot onderbouwde plannen die formeel worden ingediend. In het algemeen zijn bibliotheken te voorzichtig. Maar om duurzaam op de kaart te blijven hebben zij leef nodig.' Ambtelijke verkokering kan plannen nog wel eens in de lade doen belanden. Van Oosterhout verwacht dat de bibliotheek dan aan de bel trekt bij de gemeente.

Lezen is een feestje

De bibliotheek valt in Aa en Hunze niet onder de Lokale Educatieve Agenda. Wel worden er in de nieuwe cultuurnota tal van dwarsverbanden gelegd, waaronder met het onderwijs. Het stoppen van het leesbevorderingsnetwerk is voorlopig niet aan de orde. In de dorpen 'op het veen', met een hoog percentage laaggeletterdheid en weinig lezers onder de autochtone bevolking, is het netwerk juist een belangrijk middel om scholen te helpen het lezen te stimuleren. 'Zo hebben meerdere bibliotheken een Makkelijk Lezen Plein gekregen met extra subsidie. Leesbevordering krijgt aandacht in de hele gemeente. Lezen is een feestje en niet alleen tijdens de Kinderboekenweek. Daarop ligt het accent.'

De burgemeester vindt de kansen om het lezen te bevorderen landelijk gezien en op de langere termijn zorgelijk: 'Overheden zeggen vaak: we proberen het eens twee jaar en geven daar subsidie voor. Maar dat is veel te kort, leesbevordering is een langdurig proces. Er zijn tendensen die meewerken en die tegenwerken. Zie het effect binnen twee jaar dan maar eens netto te berekenen. Er ligt voldoende wetenschappelijk onderzoek dat duidelijk maakt dat goed kunnen lezen belangrijk is voor maatschappelijk succes later in het leven. Doe je er niks aan om het leuk te maken, in deze tijd van leuke computerspellen en de tv die bijna dag en nacht tekenfilms biedt, dan verlies je kinderen voor het lezen.' ■

3 | DE VOORBEREIDING VAN HET NETWERK

Zodra de gemeente de bibliotheek opdracht heeft gegeven een leesbevorderingsnetwerk op te zetten en te coördineren, moet deze nieuwe taak een duidelijke plek krijgen binnen de bibliotheekorganisatie. Het is immers de verantwoordelijkheid van de bibliotheek om het leesbevorderingsnetwerk aan te sturen en goed te faciliteren. Daar zijn menskracht en middelen voor nodig, maar ook draagvlak in de organisatie. Dit draagvlak moet aanwezig zijn bij de directie, het management en de uitvoerende medewerkers van de bibliotheek. In de startfase kan gekozen worden voor een projectorganisatie. Zodra het leesbevorderingsnetwerk goed functioneert, wordt het onderdeel van het reguliere takenpakket van de bibliotheek.

Zodra het leesbevorderingsnetwerk goed functioneert, wordt het onderdeel van het reguliere takenpakket van de bibliotheek.

Beleid

Op strategisch beleidsniveau, bijvoorbeeld in haar meerjarenbeleidsplan, zal de bibliotheek moeten vastleggen hoe, in welke mate en in welk tempo zij aan de opzet van het leesbevorderingsnetwerk wil gaan werken. Een ideale situatie is bereikt wanneer leesbevordering binnen de bibliotheek in beleid is omschreven en vastgesteld. Nadat de formele kaders zijn opgesteld ligt de weg open om daadwerkelijk aan de slag te gaan. Door deze werkwijze is de borging van het leesbevorderingsbeleid binnen de bibliotheekorganisatie gegarandeerd.

Projectorganisatie

Na deze stap kan een projectgroep worden opgericht die het leesbevorderingsnetwerk gaat organiseren. De samenstelling van de projectgroep kan verschillen en is afhankelijk van de aard en omvang van de bibliotheek en haar werkgebied. In een kleine bibliotheek kan de projectorganisatie door een of meerdere educatief specialisten opgepakt worden. In een stad of provincie waar per wijk of gemeente een netwerk wordt opgezet, zal vanuit iedere wijk of gemeente een educatief specialist in de projectgroep afgevaardigd worden. De projectgroep staat onder leiding van een projectmanager, die verantwoordelijk is voor het projectplan, de planning en de budgetbewaking. De educatief specialisten in de projectgroep, zetten in hun wijk of gemeente het leesbevorderingsnetwerk op en worden uiteindelijk netwerkcoördinator.

Werkwijze netwerken

In een netwerk overleggen deelnemers op basis van gelijkheid met elkaar over het onderwerp lezen en leesbevordering. Ze ontwikkelen gezamenlijk plannen. De bibliotheek is de 'trekker' van het netwerk en zit het netwerk voor, zorgt voor een agenda en verslaglegging en onderhoudt namens het netwerk de externe contacten, bijvoorbeeld met de gemeente. Het is natuurlijk zaak dat de deelnemende partijen waar nodig en waar mogelijk door de bibliotheek bij de diverse taken betrokken worden. De bibliotheek hoeft het niet alleen te doen. Samenwerking moet voorop

staan. Een leesbevorderingsnetwerk biedt de bibliotheek een (gouden) kans om vraaggericht te werken. In het netwerk wordt namelijk duidelijk wat de wensen en ideeën van scholen en andere instellingen op het gebied van lezen en leesbevordering zijn en daar kan de bibliotheek met haar aanbod op inspelen. Bij de bibliotheek moet dus ook duidelijk de bereidheid aanwezig zijn om op de vraag in te spelen.

Omvang netwerken

Om een netwerk een vruchtbare overlegplek te laten zijn waar de deelnemers op een enthousiaste wijze met het onderwerp 'lezen' aan de slag kunnen gaan, moet de groep niet te groot worden. De grens ligt bij vijftien tot twintig deelnemers. Groter moet een netwerk niet worden, omdat het dan al snel verandert van een samenwerkingsoverleg met een inbreng van alle partijen in een overleg waar de bibliotheek de scholen informeert (éénrichtingsverkeer). De omvang van een netwerk bepaalt ook het aantal netwerken dat in een gemeente nodig is. In grotere steden zullen de netwerken meestal op wijkniveau georganiseerd worden rondom een bibliotheekfiliaal.

De netwerkcoördinator

De netwerkcoördinator is de spil van het (gemeentelijk) leesbevorderingsnetwerk. Hij/zij zet het netwerk op, stuurt het aan, is formeel voorzitter en overlegt met de gemeente over de plannen en resultaten. Een netwerkcoördinator heeft binnen een gemeente of wijk een solofunctie. Er kan behoefte zijn om expertise en ervaring uit te wisselen. Daarvoor kan in overleg met bibliotheekdirecties en/of de Provinciale Service Organisatie een regionale of provinciale overlegstructuur worden opgezet. Uitgaande van twee netwerkvergaderingen per jaar, is de tijdinvestering van de netwerkcoördinator op jaarbasis zeer beperkt. Inclusief voorbereiding, verslaglegging en nawerk zal het gaan om pakweg drie werkdagen. Maar het zijn geen nieuwe taken, het gaat om bestaand werk dat op een andere wijze wordt gedaan. Het leesbevorderingsprogramma van de bibliotheek wordt rondom de leesbevorderingsnetwerken georganiseerd. Uit ervaring blijkt dat de netwerken de bibliotheek juist tijdwinst opleveren, omdat het veel één-op-één contacten overbodig maakt. Daarnaast is het netwerk voor de bibliotheek een prachtige kans om vraaggericht te werken. In hoofdstuk 6 gaan we dieper in op deze vraaggerichte aanpak.

Benodigde competenties

In de praktijk zullen netwerkcoördinatoren veelal binnen een bibliotheek werkzaam zijn, bijvoorbeeld als vestigingsleider of jeugdbibliothecaris. Het is verstandig om vooraf na te gaan of potentiële netwerkcoördinatoren over de juiste competenties beschikken. Er wordt immers een beroep gedaan op specifieke (communicatieve) vaardigheden op het gebied van:

- het voorzitten van een vergadering;
- het verzorgen van presentaties;
- het schrijven van een beleidsplan.

Dat een netwerkcoördinator over de juiste competenties beschikt, is niet alleen van belang voor het goed functioneren van een netwerk maar ook

voor het imago van de bibliotheek als instelling die binnen de gemeente projecten en overleggen organiseert en coördineert. De combinatie van de genoemde competenties en ervaring maakt dat het gaat om een functie op hbo-niveau. ■

> Voorbeeld

TAAKOMSCHRIJVING NETWERKCOÖRDINATOR

Gevraagd

Coördinator Gemeentelijk Leesbevorderingsnetwerk

Algemene informatie

In het leesbevorderingsnetwerk participeren de bibliotheek, onderwijsinstellingen (in ieder geval voor- en naschools, basisschool en mogelijk voortgezet onderwijs) en andere relevante organisaties die werken op het terrein van de leesbevordering. Het leesbevorderingsnetwerk wordt dé plek waar vraag en aanbod elkaar treffen. De bibliotheek wordt 'spin in het web' en zal het leesbevorderingsnetwerk gaan organiseren. Daarmee versterkt de bibliotheek haar positie in het gemeentelijke krachtenspel van onderwijs en cultuur. Tegelijkertijd schept deze positie ook verwachtingen. Voor de bibliotheek is het dus een uitdaging om het netwerk vorm te geven.

Inhoud werkzaamheden

De coördinator zal in de gemeente het leesbevorderingsnetwerk opzetten, de netwerkvergaderingen voorzitten en de uit de vergadering voortvloeiende werkzaamheden begeleiden/coördineren. In de toekomst ontwikkelt de netwerkcoördinator het leesbevorderingsbeleid van de bibliotheek binnen de gemeente en onderhoudt hij/zij als specialist contacten met de afdeling leesbevordering van [naam bibliotheekorganisatie].

Functie-eisen

- goede organisatorische vaardigheden
- goede contactuele vaardigheden
- duidelijke visie op het (gemeentelijk) leesbevorderingsbeleid
- bereidheid tot volgen van bijscholing
- hbo-niveau

Interesse?

Je kunt je interesse mondeling of schriftelijk kenbaar maken bij de directie. Graag vóór ... reageren. Voor informatie kun je terecht bij ...

'DIE KLAS MET KINDEREN – DAAR DOEN WE HET ALLEMAAL VOOR'

Jacqueline Mug ziet overal kansen en mogelijkheden. Ontlezing, ontlening? Gewoon een verschuiving, vindt Mug. Het bestaansrecht van de bibliotheek berust allang niet meer alleen op het aan de man brengen van drukwerk. Onze moderne samenleving hangt immers aan elkaar van websites, formulieren en kleine lettertjes. Lezen en schrijven vormen de belangrijkste voorwaarden om zich goed te kunnen bewegen in die wereld – en daar kan de bibliotheek bij helpen. Genoeg te doen dus!

De gemeentes Hoogezand-Sappemeer en Slochteren hebben de krachten gebundeld op het gebied van leesbevordering. Het leesbevorderingsnetwerk van bibliotheek, onderwijs, thuiszorg en kinderopvang draait hier onder de naam Lezers in het Web. 'Ons doel is om te werken aan een ononderbroken lijn van aandacht voor lezen en leesplezier.' Alle scholen doen mee, de openbare én de bijzondere scholen. 'Dat is uniek in deze gemeente.'

BoekStart en Babybiebweken

Belangrijkste uitgangspunt: je kunt niet vroeg genoeg beginnen. De afgelopen jaren zijn activiteiten ontwikkeld voor peuters, kleuters en basisschoolkinderen, de banden met het voortgezet onderwijs zijn aangehaald en er is zelfs een aanbod voor nóg jongere kinderen. Zo zijn we begonnen met BoekStart een leesbevorderingsprogramma voor baby's dat heel succesvol is in onze bibliotheek. Een andere activiteit die de bibliotheek aanbiedt is het houden van 'babybieb-weken' op de consultatiebureaus. Dan trekken medewerkers van de bibliotheek naar het consultatiebureau om daar te laten zien welke boekjes er zijn voor de allerkleinsten en hoe je daar samen met je kind mee bezig kunt zijn. 'Wat voor zin heeft dat?, krijgen wij dan te horen. Ouders denken vaak dat voorlezen pas zin heeft als hun kind al woordjes kan begrijpen, maar er is bekend uit onderzoek dat ook baby's heel veel oppikken als ze voorgelezen worden.'

Mediawijsheid

Scholen zijn belangrijke partners in het netwerk. Natuurlijk hebben die het druk, maar desondanks doen ze mee. 'We leven in een complexe informatiemaatschappij. Scholen zoeken nieuwe wegen om hun leerlingen daar op voor te bereiden. Het netwerk is hen daarbij van nut.' Naast de gedrukte media moet de bibliotheek zich meer richten op de digitale wereld, stelt Mug, onder de noemer 'media-wijsheid': goed weten om te gaan met de verschillende kanalen waarlangs de overvloed aan informatie tot ons komt, waarvan het internet een van de belangrijkste is. Voor peuters is er daarom www.digipret.net: een speciale website met spelletjes en gedigitaliseerde prentenboeken voor de kinderen, en informatie voor leidsters en ouders. Dit succesvolle project wordt binnenkort uitge-

Jacqueline Mug
Directeur van de Openbare Bibliotheek in Hoogezand. Gedreven netwerker, ontwikkelt met haar team een doorgaande lijn van leesbevordering niet vóór, maar samen mét de basisscholen, peuterspeelzalen en andere partners.

'Je kunt niet vroeg
genoeg beginnen.'

breid voor een andere doelgroep, de kleuters – het projectgeld daarvoor is net binnengehaald.

Gelijkwaardig samenwerken

Hoe geweldig de doelstelling ook is, geen project komt van de grond als de samenwerking niet gelijkwaardig is. Samen ontwikkelen, niet aanbodgericht maar vraaggericht én altijd doen wat je belooft, dat is het credo van Mug. 'De kwaliteit van de samenwerking bepaalt of iets een succes wordt.' Natuurlijk gaat samenwerken niet altijd van een leien dakje. Juist op de moeilijke momenten komt het erop aan om de eigen invalshoek even los te laten, zegt Mug. Ze prijst haar collega's, die elke keer met veel inzet weer oplossingen verzinnen en zo de voortgang erin houden. 'Je moet echt investeren in dat samenwerkingsverband. Soms is er wel eens wat wrijving, maar dat moet je opzij kunnen zetten. Een beetje relativeringsvermogen en humor, dan kom je een heel eind. En ik denk altijd aan die klas vol kinderen... Daar doen we het allemaal voor.'

Aansluiten bij gemeentelijke doelstellingen

Een andere belangrijke succesfactor is natuurlijk geld. De bibliotheek vindt meestal de gemeente Hoogezand-Sappemeer en ook vaak subsidiegevers bereid om middelen beschikbaar te stellen voor haar initiatieven. 'We zijn een gemeentelijke bibliotheek, dus de lijnen zijn kort. En we hebben hier een wethouder die het lezen ook echt belangrijk vindt.' Maar het is ook een kwestie van handig inspelen op de planning en op de doelstellingen van de gemeente op gebied van bijvoorbeeld cultuurbeleid en jeugdbeleid, weet Mug. Aansluiten bij de beleidslijnen en duidelijk maken wat je toegevoegde waarde als bibliotheek is. 'Als je wat wilt, moet je dat ruim van tevoren op tafel leggen – in elk geval niet nadat het het beleidsplan en de begroting zijn vastgesteld. Wij houden hier bovendien de landelijke richtlijnen en prioriteiten goed bij. Als we iets horen of lezen dat ons relevant lijkt, bellen we met de ambtenaren. Heb je dit of dat gezien? Moeten we daar iets mee, kunnen we daar iets mee? Dan ben je in gesprek en kun je een voorstel op tafel leggen. En het allerbelangrijkste: je moet een betrouwbare partner zijn en elke keer opnieuw waarmaken wat je belooft.' ■

4 | DE OPBOUW VAN HET NETWERK

De eerste stap die de bibliotheek moet zetten als trekker van het leesbevorderingsnetwerk, is het bij elkaar brengen van potentiële deelnemers en hen enthousiast maken voor een gezamenlijke aanpak.

Startbijeenkomst

Een goede startbijeenkomst is essentieel voor een groot draagvlak onder de deelnemers. Om de rol van de bibliotheek als voorzitter en coördinator van het netwerk en expert op het gebied van leesstimulering te benadrukken, kan een startbijeenkomst in de bibliotheek worden georganiseerd.

De gemeente nodigt uit

Om het draagvlak en daarmee het succes voor een leesbevorderingsnetwerk te vergroten, moet zichtbaar worden gemaakt welk belang de gemeente hieraan hecht. Als formeel opdrachtgever zal de gemeente de uitnodiging voor de startbijeenkomst versturen. Vanzelfsprekend kan de bibliotheek aanbieden hierbij de uitvoerende werkzaamheden te verzorgen, zoals het opstellen van een brief, het programma en dergelijke. Het voordeel hiervan is dat de bibliotheek zo de regie houdt.

Wie worden uitgenodigd?

De uitnodiging moet gericht zijn aan managers/directies van betrokken organisaties, beleidsmedewerkers, politici en ambtenaren. Zij moeten zorgen voor draagvlak binnen hun organisatie. De bibliotheek vraagt iedere betrokken instelling een leescoördinator aan te wijzen. Deze coördineert binnen de eigen organisatie alle activiteiten die het lezen stimuleren en neemt deel aan het gemeentelijke leesbevorderingsnetwerk. Vanzelfsprekend worden ook de potentiële leescoördinatoren verwacht op de startbijeenkomst.

Onderdeel van de organisatie van een startbijeenkomst is het organiseren van persmomenten. Aandacht vanuit de media is een krachtig signaal naar ouders en professionals. Dit is van belang voor het netwerk en draagt bij aan een positief imago van de bibliotheek.

Mogelijk genodigden voor een startbijeenkomst zijn alle instellingen voor het basis- en voortgezet onderwijs (ook het bijzonder onderwijs), alle peuterspeelzalen, alle kinderopvangorganisaties, consultatiebureaus, de onderwijsambtenaar, de cultuurambtenaar, de wethouders voor onderwijs en cultuur, de burgemeester en de media op lokaal en regionaal niveau.

De bibliotheek vraagt
iedere betrokken
instelling een
leescoördinator
aan te wijzen.

> Voorbeeld

STARTBIJEENKOMST BRIEF

Aan de directie van alle basisscholen/scholen voor voortgezet onderwijs
stichting peuterspeelzaalwerk/kinderopvang etc.
[uitnodiging op naam stellen]

Betreft: startbijeenkomst leesbevorderingsnetwerk [naam gemeente]

Geachte mevrouw, mijnheer,

Lezen is een belangrijke basisvaardigheid voor het volwaardig deelnemen aan onze moderne samenleving. Bestrijding van laaggeletterdheid en onderwijsachterstanden en het bevorderen van het lezen gaan hand in hand. De gemeente wil daarom in het kader van het gemeentelijk onderwijsbeleid de leesbevordering en het lezen in het algemeen een extra impuls geven.

We beginnen met de organisatie van een leesbevorderingsnetwerk, een overleg van alle instellingen die vanuit hun professe met lezen en leesbevordering te maken hebben. De doelgroep zijn kinderen van 0 tot 18 jaar en de overlegpartners zijn alle instellingen die op de een of andere wijze betrokken zijn bij lezen en leesbevordering (zoals scholen, voor-schoolse instellingen en de bibliotheek). Samen met u willen we tot een goed gestructureerd gemeentelijk leesbevorderingsaanbod komen met een duidelijke doorgaande leeslijn. Uiteindelijk gaat het erom de kinderen meer, beter en met meer plezier te laten lezen.

In het leesbevorderingsnetwerk zijn alle voorschoolse instellingen, basisscholen en het voortgezet onderwijs vertegenwoordigd met een leescoördinator. De leescoördinator is binnen uw organisatie het aanspreekpunt als het om lezen en leesbevordering gaat.

Mede namens de Openbare Bibliotheek van [naam gemeente] willen wij u graag uitnodigen voor de startbijeenkomst van het gemeentelijk leesbevorderingsnetwerk op [dag, datum en tijd]. Plaats: [instelling, adres, etc.] Wilt u zich aub voor [datum, drie weken tijd geven] met bijgaand antwoordformulier aanmelden?

Deze brief is gericht aan de directie, maar we zouden het op prijs stellen als u samen met uw leescoördinator naar het overleg komt. Wij hopen dat het lukt om alvast iemand binnen uw team voor deze taak enthousiast te maken. In de bijlage vindt u meer informatie over het leesbevorderingsnetwerk en de rol van de leescoördinator.

Ik hoop u allen op de startbijeenkomst van het leesbevorderingsnetwerk te ontmoeten,

Met vriendelijke groet,

[naam wethouder]
wethouder onderwijs gemeente [naam gemeente]

Het programma

Het doel van de startbijeenkomst is vooral om draagvlak, betrokkenheid, enthousiasme en bekendheid te genereren. Dat betekent dat er in de startbijeenkomst nog niet al te diep op de inhoud moet worden ingegaan. Dat komt later, als de bibliotheek met de deskundigen om de tafel zit. Een zorgvuldige voorbereiding van de startbijeenkomst is essentieel. De bibliotheek heeft de leiding van de bijeenkomst.

Het programma van een startbijeenkomst kan bestaan uit de volgende onderdelen:

- welkomstwoord van de directeur van de bibliotheek;
- officiële aftrap door de burgemeester of de wethouder onderwijs/cultuur. Hierin legt de gemeente uit welke plaats het leesbevorderingsnetwerk heeft binnen het onderwijsbeleid;
- inhoudelijke toelichting door de bibliotheek (de projectleider, de directeur, de netwerkcoördinator);
- luchtig intermezzo (optreden schrijver, voorlezen verhaal);
- introductie van de cursus Open Boek (opleiding tot leescoördinator) die in het kader van de start van het leesbevorderingsnetwerk wordt georganiseerd;
- reacties en vragen;
- uitdelen/laten invullen van aanmeldingsformulieren, wanneer die niet zijn meegestuurd met de uitnodiging of nog niet zijn ontvangen.

Benoem de voordelen

Uit de ervaring die is opgedaan met de start van leesbevorderingsnetwerken in Drenthe en Groningen weten we dat bezoekers van de startbijeenkomsten het grote belang van lezen en leesbevordering inzien. Dat is het probleem niet. Maar scholen en instellingen zitten over het algemeen niet te wachten op meer werk en een grotere tijdsinvestering. Dat is een gevoelig punt. Het is daarom belangrijk aan te geven dat het leesbevorderingsnetwerk uitgaat van de volgende principes:

- het netwerk zal niet meer tijd van de deelnemers vragen dan ze nu ook al in het overleg en de organisatie van leesbevorderingsactiviteiten stoppen. Twee netwerkbijeenkomsten per jaar is het uitgangspunt;
- het streven is om door een gestructureerde aanpak te komen tot een kwalitatieve verbetering van het leesbevorderingsaanbod;
- door samenwerking leer je van elkaar;
- we gaan uit van de bestaande budgetten;
- de samenwerking creëert nieuwe kansen om producten te ontwikkelen en subsidies aan te vragen;
- het netwerk zet leesbevordering op de gemeentelijke onderwijsagenda.

Samengevat: door een slimmere aanpak gaan we met dezelfde inspanning kinderen meer, beter en met meer plezier laten lezen.

Nazorg

Om de positieve sfeer van de startbijeenkomst vast te houden, stuurt de bibliotheek meteen de dag na de startbijeenkomst een brief of e-mail als herinnering aan de datum van de eerste werkbijeenkomst van het lees-

Door een slimmere
aanpak gaan we met
dezelfde inspanning
kinderen meer, beter
en met meer plezier
laten lezen.

bevorderingsnetwerk, die zal beginnen met de cursus Open Boek. Vanaf dit moment is het functioneel dat de bibliotheek de afzender is, en niet de gemeente. Deze herinnering is gericht aan de leescoördinatoren die aan het netwerk deelnemen. Wanneer de leescoördinator nog niet bij naam bekend is, wordt de herinnering aan de directie gestuurd met nogmaals het verzoek iemand aan te wijzen voor het leesbevorderingsnetwerk. ■

> Voorbeeld

STARTBIJeenKOMSTEN IN DRENTSE GEMEENTEN

De opkomst verschilde per gemeente en lag tussen de 20 en 30 deelnemers (rond de 75% van de genodigden). De bijeenkomsten waren opgebouwd volgens een vast patroon. De netwerkcoördinator stelde de sprekers voor, er volgde een openingswoord van de wethouder of ambtenaar waarin de plaats van het project in het onderwijsbeleid van de gemeente werd aangegeven, het totale plan werd inhoudelijk toegelicht door de project-leider. Na de pauze introduceerde de beleidsmedewerker van Biblionet Drenthe de cursus Open Boek en werden de cursusdata aangekondigd. Ten slotte was er ruimte om te reageren en vragen te stellen. Om zo uitnodigend mogelijk over te komen, werden de presentaties op een afwisselende en creatieve manier gebracht. Zo hadden we bijvoorbeeld een gesproken brief van de populaire jeugdauteur Jacques Vriens in de presentatie opgenomen.

Reacties

De reacties waren over het algemeen afwachtend tot positief. Enkele scholen gaven aan dat ze het al heel druk hadden en dit plan weer een extra belasting vormde, hoewel overall het belang van lezen en leesbevordering zondermeer werd onderschreven. De zin van het project stond nergens ter discussie. Regelmatig werd gevraagd hoe groot de werkbelasting van een leescoördinator was en of er ook formatie-uitbreiding betaald kon worden vanuit het project. Omdat we deze vragen in het vooroverleg met ambtenaren en onderwijs ook al hadden gesignaleerd, konden we ze op een constructieve wijze beantwoorden. De algemene boodschap was dat we scholen geen extra werk wilden bezorgen, maar dat we door een nieuwe structuur en een planmatige wijze van werken de kwaliteit van het leesonderwijs wilden verbeteren.

Omdat scholen zich op deze startbijeenkomst konden inschrijven voor de cursus Open Boek, werd er ook direct een vervolg gemaakt met het leesbevorderingsnetwerk. De aanwezige instellingen uit de voorschoolse periode werd gezegd dat we met een aanbod zouden komen, speciaal op hen gericht en inclusief scholing. Met de aanwezige vertegenwoordigers van het voortgezet onderwijs werd afgesproken dat de contacten direct vanuit de bibliotheek zouden worden verzorgd en dat men kon deelnemen aan de cursus Open Boek waarbij werd aangegeven dat deze cursus met name geschreven was voor het primair onderwijs.

5 | DE LEESCOÖRDINATOR GAAT OP CURSUS

Om het onderdeel 'leesbeleving' binnen het leesonderwijs op school goed tot zijn recht te laten komen, is het nodig iemand binnen de schoolorganisatie verantwoordelijk te maken voor deze taak. Dat is de leescoördinator. De leescoördinator schrijft een schoolleesplan waarin wordt vastgelegd wat zijn/haar school/instelling aan belevend lezen doet en vertegenwoordigt de school/instelling in het leesbevorderingsnetwerk.

De leescoördinator

Iedere school en voorschoolse instelling benoemt een (aanstaaende) leescoördinator. Nog beter is het als elke organisatie twee leescoördinatoren benoemt. Want dan kunnen de werkzaamheden worden verdeeld en is de continuïteit beter gewaarborgd. Taak van de leescoördinator(en) is om op diverse niveaus samenhang in het leesonderwijs aan te brengen. De leescoördinatoren nemen deel aan de netwerkbijeenkomsten.

Een school die een leescoördinator aanstelt geeft te kennen het belang van leesbeleving in het onderwijs in te zien en het een plek te geven in het totale onderwijsprogramma. De leescoördinator is binnen de school (of voorschoolse instelling) de spil waar het leesbelevingsonderwijs om draait. De ervaring hoe je meegesleept wordt door een verhaal, stimuleert kinderen om het lezen goed onder de knie te krijgen en een vaardige lezer te worden. Leesbeleving dient dan ook de basis te zijn voor het leesonderwijs en voorschoolse instellingen kunnen daar al een begin mee maken. Leesbeleving is geen algemeen bekend begrip binnen het onderwijs. Voordat er plannen gemaakt kunnen worden in het leesbevorderingsnetwerk is het belangrijk dat de leescoördinatoren daar meer informatie over krijgen, en over leesstimulering en het coördinatorschap in het algemeen. Hiervoor is de cursus Open Boek. De cursus mondt uit in het schrijven van een eigen (school)leesplan, zodat in de eigen organisatie een goed beginpunt voor het leesbevorderingsnetwerk wordt gemaakt.

Taak van de leescoördinator(en) is om op diverse niveaus samenhang in het leesonderwijs aan te brengen.

> Voorbeeld

TAAKOMSCHRIJVING LEESCOÖRDINATOR

De taak van de leescoördinator bestaat uit:

1. Visie, doelstelling en planning

De leescoördinator zorgt ervoor dat de school/het docententeam een visie op leesbeleid formuleert en daar concrete en meetbare doelstellingen aan koppelt. Op basis van visie en doelstellingen wordt voor de hele school een leesrooster gemaakt: een overzicht van de werkvormen en leesactiviteiten die in de verschillende leerjaren worden toegepast/uitgevoerd. Per leerjaar wordt door de betreffende leerkracht een planning gemaakt, wanneer welke schoolbrede activiteiten worden uitgevoerd.

Aan het eind van het schooljaar zorgt de leescoördinator op teamniveau voor een goede evaluatie van de uitgevoerde activiteiten. Op basis van de evaluatie wordt het leesrooster voor het komendeschooljaar opgesteld, waaraan per leerjaar een nieuwe planning wordt gekoppeld door de betreffende docent. De leescoördinator (samen met de directie) begeleidt bovengenoemd proces, signaleert eventuele tekortkomingen en doet voorstellen tot verbetering.

2. Beheer en aanvulling van de boekencollecties

De leescoördinator hoeft deze taak niet in zijn geheel zelf uit te voeren, maar kan ouders, collega's of oudere kinderen daarvoor inschakelen. De coördinatie is echter in handen van de leescoördinator. Voor de aanvulling en het systematisch invoeren van nieuwe boeken heeft de leescoördinator de beschikking over een daarvoor bestemd budget.

3. Leesbelevingsactiviteiten

De leescoördinator stelt jaarlijks een leesrooster (zie boven bij punt 1) op dat voor de collega's in de verschillende leerjaren het uitgangspunt is voor een concreet planningschema per leerjaar. Waar nodig ondersteunt en stimuleert de leescoördinator collega's om tot een goede planning voor de eigen klas te komen.

4. Professionaliseringsplan

- Het onder de aandacht brengen van professionaliseringsactiviteiten op het terrein van leesbeleving of het schoolspecifiek organiseren daarvan.
- Verhoging van de kwaliteit van de leesbeleving door specifieke aandacht voor de uitvoering van de structurele leesbelevingsactiviteiten in methodes of daarbuiten in de vorm van boekpromotie, leeskring, voorlezen.
- (Mede)verzorgen van teamvergaderingen over leesbeleving. In ieder geval de teamvergadering waarin de activiteiten van het afgelopen schooljaar worden geëvalueerd en de nieuwe plannen worden bedacht.
- Zelf op de hoogte blijven van ontwikkelingen op het terrein van de leesbeleving door middel van literatuurstudie, cursussen, workshops, studiedagen.

5. Contactpersoon voor leesbevorderende instanties en collega leescoördinatoren, deelnemer gemeentelijk leesbevorderingsnetwerk

Cursus Open Boek

Het leesbevorderingnetwerk begint met de cursus Open Boek. Het doel van de cursus is het aanreiken van instrumenten voor het stimuleren van het lezen, door middel van belevend lezen. De cursus bestaat uit drie studiebijeenkomsten van drie uur afgewisseld met huiswerkopdrachten. Als slotopdracht schrijven de deelnemers een plan met het doel de leesbevordering op school op een hoger niveau te brengen. Alle ingeleverde plannen worden beoordeeld, iedere deelnemer aan de cursus krijgt een persoonlijke beoordeling en alle leesplannen worden beloond met het 'certificaat leescoördinator'.

Studiebelasting: 30 uur (drie bijeenkomsten van 3 uur, huiswerkopdrachten en afsluitende opdracht).

Inhoud

Bijeenkomst 1: Voorlezers en 'nalezers'

- profiel leescoördinator
- doel en opzet van de cursus Open Boek
- leesbevordering in het primair onderwijs
- soorten boeken en genres
- geschiedenis van de jeugdliteratuur

Bijeenkomst 2: Van Pudding Tarzan tot Matilda

- drie dimensies van lezen
- stimuleren van leesbeleving en leesinteresse: het pizzamodel voor leesbevordering en de werkwijze van Aidan Chambers
- specifieke werkvormen voor leesbeleving
- een nieuwe aanpak voor leesinteresse
- leesbevorderingsactiviteiten

Bijeenkomst 3: Een hele bibliotheek voor één boek

- de samenhang tussen voortgezet technisch lezen en leesbevordering
- organisatie en beheer van de schoolbibliotheek
- professionalisering, ondersteuning en begeleiding van het team
- (school)leesplan en afsluitende opdracht ■

Het doel van de cursus is het aanreiken van instrumenten voor het stimuleren van het lezen, door middel van belevend lezen.

Lydia Jager
 Leescoördinator van Christelijke
 Daltonschool 't Kompas in
 Gasselternijveen.
 Jonge juf, die met groot
 enthousiasme leesplezier over-
 brengt aan haar leerlingen én
 haar collega's. Leest altijd voor
 het slapengaan, al is het maar
 een paar bladzijden.

VAN LETTERS NAAR WOORDEN: HET BEGINT MET LEESPLEZIER

Het klaslokaal van Lydia Jager is vol woorden. Er hangen lijstjes van woorden met dezelfde klinkers, rondom prijkt een kleurige rand van de prachtige platen van maan roos vis, en op het bord staan in een onberispelijk schooljuffenhandschrift aanwijzingen voor de kinderen. Geen wonder, al die woorden, want in groep 3 en 4 moet het gebeuren. Daar maken kinderen de grote sprong voorwaarts: van letters naar woorden naar zinnen naar boeken. 'Alles begint met leesplezier', zegt Jager. 'Als de kinderen het eenmaal leuk vinden om te lezen en zelf een boek pakken, dan gaat het niveau van het technisch en het begrijpend lezen vanzelf mee omhoog.'

Jager is de leescoördinator van haar school. Zij maakt deel uit van het netwerk van leescoördinatoren in de gemeente Aa en Hunze, dat tweemaal per jaar bijeenkomt om ervaringen uit te wisselen en gezamenlijke projecten af te spreken. 'De uitwisseling is heel belangrijk. Ik leer er veel van.' Jager heeft er, samen met de intern begeleider, voor gezorgd dat 't Kompas een schoolleesplan heeft. Maar het allerbelangrijkste is dat zij nu een enthousiaste ambassadeur is voor het leesplezier en probeert haar collega's dat ook mee te geven.

Verleiden

Jager volgde de cursus Preventieve Aanpak Leesonderwijs (PAL) van het CEDIN, een noordelijke ondersteuningsdienst voor het onderwijs. Daar leerde ze hoe belangrijk lezen en leesplezier zijn. 'Ga maar op je tafel staan of ga eronder zitten, maakt niet uit, als je maar zorgt dat het leuk is voor de kinderen.' Het is de bedoeling dat er stap voor stap in alle groepen gerichte aandacht komt voor leesplezier. Technisch lezen en begrijpend lezen zijn traditioneel de aspecten waar de meeste aandacht naar uitgaat in het basisonderwijs. Logisch, want die kun je toetsen. Maar het is niet genoeg, weet Jager. Om eruit te halen wat erin zit, moet je de kinderen verleiden.

'Je hebt kinderen die vanzelf al helemaal kunnen wegdomen in een boek. Maar de andere helft moet dat leren. En dat kan. Het duurt soms lang, maar je komt er wel. Ook bij kinderen die zwak beginnen.' Jager richtte een leeshoekje in met kussens en een klamboe. 'Daar mochten eigenlijk maar twee kinderen tegelijk zitten. Maar op een gegeven moment zaten er wel vijf kinderen bij elkaar, duim in de mond en helemaal weggedoken in hun boek.'

Meerjarenplan

Het is belangrijk om de kinderen zo snel mogelijk op leesniveau AVI-2 te krijgen, vindt Jager. 'AVI 1 zijn alleen maar hele saaie verhalen. Pas daarna wordt het stoer, dan zijn er leuke boekjes die ze zelf mogen uitkiezen.'

We maken een top 10, en dan is het vechten wie het eerst een bepaald boek mag.' Om de kinderen snel naar dat niveau te brengen, moet er in groep 3 hard gewerkt worden. Dat betekent heel veel oefenen, elke dag beginnen met lezen. En voorlezen natuurlijk – boeken die de kinderen zelf al kunnen lezen, maar óók boeken die nog te hoog gegrepen zijn maar wel heel spannend. Vorig schooljaar leverde die aanpak in een kleine, niet-gecombineerde groep 3 uitzonderlijke resultaten op: alle kinderen haalden de hoogste score op de zogeheten tweeminutoets waarmee de leesvaardigheid gemeten wordt.

Letterkoffer

Na groep 3 is binnen 't Kompas de beurt nu aan groep 2 om te focussen op lezen en leesplezier. 'We hebben afgesproken dat de kinderen aan het eind van groep 2 minstens vijftien letters kennen. Het voordeel van die gerichte aandacht is dat je bij het begin van groep 3 al precies weet welk kind op welk niveau zit zodat je meteen op het goede niveau kunt beginnen.' De kleuters krijgen om de beurt de letterkoffer mee, waar één letter inzit. Het kind mag dan thuis twee dingen uitzoeken die met die letter beginnen en die mee naar school nemen.

Los van het systematische meerjarenplan gebeurt er ook in de andere groepen natuurlijk heel veel op het gebied van lezen. Groep 5/6 doet bijvoorbeeld jaarlijks mee aan Leesvirus (zie www.leesvirus.nl). Het belangrijkste is ook hier weer leesplezier: 'De boeken staan uitgestald in de klas, de kinderen maken allerlei opdrachten en er valt iets te winnen. Daardoor zijn er kinderen gaan lezen die nog nooit uit zichzelf een boek hadden gepakt.' ■

'Soms zitten er wel vijf kinderen tegelijk in ons leeshoekje. Duim in de mond, helemaal weggedoken in hun boek.'

6 | LEESPLAN: VISIE, ACTIVITEITEN EN WENSEN

Ter afronding van de cursus Open Boek schrijven de deelnemers ieder een leesplan voor de eigen organisatie. Dat gebeurt aan de hand van een model (school)leesplan. Dit leesplan wordt jaarlijks geëvalueerd en bijgesteld, en dient als input voor de bijeenkomsten van het leesbevorderingsnetwerk. We werken hier het leesplan uit aan de hand van een voorbeeld uit het primair onderwijs. Maar het voorbeeld is natuurlijk met enige aanpassing ook toepasbaar in het voortgezet onderwijs of in voorschoolse instellingen.

Model schoolleesplan

Het ideale schoolleesplan bestaat uit de volgende onderdelen:

- een visie op lezen en leesonderwijs
- een leesbelevingsrooster
- een jaarlijks verbeterplan

Om de visie op lezen en het leesonderwijs te formuleren, verzamelt de leescoördinator eerst gegevens over de huidige stand van zaken, probeert onderliggende doelstellingen te expliciteren, komt met voorstellen en bespreekt het geheel in het team. Vervolgens wordt er een meerjarenplan opgesteld, dat jaarlijks geconcretiseerd wordt in een activiteitenplan.

1. Visie op lezen

Wat is het belang van lezen (fictie en non fictie) voor de ontwikkeling van kinderen en wat is het maatschappelijk belang? Welke relatie is er tussen lezen en taal? Welke samenhang is er tussen (aanvankelijk en voortgezet) technisch lezen, begrijpend- en studerend lezen, leesbeleving, werken in het documentatiecentrum?

2. Leesonderwijs

Hoe is het leesonderwijs georganiseerd? Welke methodes worden waarvoor gebruikt? Welke werkvormen worden er ingezet buiten de methodes om? Wat zijn de doelen en tussendoelen van het leesonderwijs? Hoe worden de doelen getoetst? (Methodegebonden toetsen, methodeonafhankelijke toetsen, leesonderzoeken/enquêtes.) Welke activiteiten vinden er plaats? Hoe is de samenhang tussen werkvormen en activiteiten? Met welke instanties wordt er samengewerkt op het terrein van lezen?

3. Leescultuur

Hoe kan de leescultuur het best gekarakteriseerd worden als gekeken wordt naar: ouders, kinderen, leerkrachten? Welke relatie is er tussen school en bibliotheek?

4. Leescoördinator

Waarom heeft de school een of meer leescoördinatoren? Welke taken heeft de leescoördinator? Welk budget is er beschikbaar voor de aanschaf

van boeken en andere media? Hoeveel tijd heeft een leescoördinator voor de uitvoering van de taak binnen de normjaartaak?

5. Leesbelevingsrooster

Hoe ziet het leesbelevingsrooster er voor de acht leerjaren uit? Welke onderdelen komen er hoe vaak en hoelang in welke groepen aan bod? We richten ons hier op de leesbelevingswerkvormen zoals voorlezen, boekenkring, vrijlezen of leesbeleving, werken in de schoolmediatheek, presentaties of werkstuk/spreekbeurt. Het rooster kan ook ruimer opgezet worden met informatie over het aanvankelijk technisch lezen, voortgezet technisch lezen al dan niet in combinatie met niveaulezen, begrijpend en studerend lezen.

6. Schoolbibliotheek en -mediatheek

Welke rol spelen school/klassenbibliotheek en documentatiecentrum/schoolmediatheek in het leesonderwijs? Waar staan de verschillende deelcollecties? Hoe is de uitleen van boeken georganiseerd? Wie zorgt/zorgen voor sanering van de collecties en voor de aanschaf van nieuwe boeken?

7. Verbeterplan

Welke aspecten van het leesonderwijs moeten de komende jaren aangepakt worden om het leesonderwijs op een hoger plan te brengen? Hoe gaat dat gebeuren?

Evaluatie

Ieder jaar evalueert de leescoördinator het (school)leesplan, de eigen rol en de ontwikkelingen op het gebied van leesstimulering op de eigen school. Deze evaluatie levert onderwerpen op voor het komende jaarplan. Het is belangrijk om de volgende vragen te stellen.

Evaluatie van je taak als leescoördinator (b.v. in een functioneringsgesprek)

- Waar ben je tevreden over?
- Welke ontwikkeling is er in de geformuleerde doelstellingen t.a.v. het leesonderwijs?
- Waar heb je vooral plezier aan beleefd?
- Hoeveel tijd heb je aan je taak besteed?
- Was het beschikbare budget voldoende?
- Welke knelpunten ervaar je in de uitvoering van je taak?
- Welke suggesties voor oplossingen heb je?

Evaluatie van de leesactiviteiten en van het functioneren van schoolbibliotheek en documentatiecentrum met het docententeam

- Hoe is het verloop van de geplande leesactiviteiten geweest?
- Met welke zaken moeten we de volgende keer rekening houden?
- Hoe staan schoolbibliotheek en documentatiecentrum erbij?

Ieder jaar evalueert de leescoördinator het (school)leesplan, de eigen rol en de ontwikkelingen op het gebied van leesstimulering op de eigen school.

> Voorbeeld

LEESBELEVINGSROOSTER

LEESBELEVINGSROOSTER									
basisschool x	groep 1	groep 2	groep 3	groep 4	groep 5	groep 6	groep 7	groep 8	kosten
leesbelevingswerkvormen (binnen of buiten methode) (min/dag)									
voorlezen (min/dag)	30	30	15	15	15	15	15	15	
stillezen (vrijlezen)/boeken									
lenen voor vrijlezen (min/dag)	20	20	20	20	20	20	20	20	
leeskring: met elkaar praten over boeken en lezen (min/dag)			15	15	15	15	30	30	
creatieve verwerking van leeservaringen (min/week)	60	60	4 p/j	3 p/j	3 p/j				
werkstuk maken over een zelf gekozen boek						1 p/j	1 p/j	1 p/j	
boekbespreking houden over zelf gekozen boek						1 p/j	1 p/j	1 p/j	
totale tijdsbesteding per week (minuten)	310	310	190	190	190	190	205	205	
activiteiten verschillende groepen									
voorleesproject	x	x							
klassikaal lenen in openbare bibliotheek	x	x	x						
met de klas op bezoek in de bibliotheek			x				x		
project 'ladekastje'				x					
schrijver op bezoek				x			x		
leeslogboekjes				x	x	x	x	x	
leesvirus.nl						x			
top 5							x		
Nationale Voorleeswedstrijd								x	
activiteiten hele school									
Kinderboekenweek	x	x	x	x	x	x	x	x	
leesprogramma van de bibliotheek	x	x	x	x	x	x	x	x	
totale kosten									

Evaluatie van de professionaliseringsactiviteiten met het docententeam

- Welke activiteiten zijn er doorgegaan en wat is het effect van die activiteiten op de na te streven leesdoelen?
- Welke aspecten moeten volgend jaar een vervolg krijgen en welke nieuwe aspecten kunnen ter hand genomen worden?

Planning voor het volgend schooljaar

Het activiteitenplan richt zich op de aspecten van de taak van een leescoördinator: leesbelevingsactiviteiten, schoolbibliotheek en -mediatheek, professionalisering. De volgende onderwerpen komen aan bod.

Leesbelevingsactiviteiten

- Welke nieuwe leesbelevingsactiviteiten worden er voor welke groepen georganiseerd en waarom?
- Welke nieuwe activiteiten worden er voor ouders georganiseerd en waarom?

Schoolbibliotheek/documentatiecentrum

- Welke acties worden er ondernomen om de boekencollecties aan te vullen, te saneren?
- Wat dient er in het beheer en de organisatie veranderd te worden? Welk budget is daarvoor beschikbaar?

Professionalisering van team, individuele leerkrachten en leescoördinator(en)

- Welke teamvergaderingen staan er voor lezen gepland en welke onderwerpen komen daar aan bod?
- Op welke andere wijze wordt er gewerkt aan verdere professionalisering van het team (studiebijeenkomsten, workshops, cursussen)?
- Aan welke professionaliseringsactiviteiten nemen individuele leerkrachten deel?
- Welke ondersteuning (coaching) geeft de leescoördinator aan welke collega's?
- Aan welke professionaliseringsactiviteiten neemt de leescoördinator deel (netwerk, werkgroep(en), workshops, cursussen)? Met welke instanties wordt samengewerkt?
- Welke activiteiten, waar de leescoördinator en individuele leerkrachten aan hebben deelgenomen, worden teruggekoppeld naar het team en hoe?

Zet de concrete planning in tijd uit. Geef daarin de uitvoering van een activiteit aan, de voorbereiding, afspraken om iemand te bellen/mailen, de evaluatie. Ook de publiciteit kan daarin een plaats krijgen. Vertrek bij het opstellen van het jaarplan vanuit de uitvoeringsdatum.

www.leesplan.nl

Stichting Lezen heeft de website www.leesplan.nl gelanceerd. Met deze website kunnen scholen en kinderopvanginstellingen eenvoudig projecten opzoeken en een eigen (school)leesplan opstellen. Bibliotheken kunnen ondersteuning bieden bij het opstellen van een leesplan en (onderwijs)instellingen adviseren.

Week/Datum	Leesactiviteit	Professionalisering	Schoolbibliotheek/DC
------------	----------------	---------------------	----------------------

Bespreken van het nieuwe activiteitenplan

Stel aan de orde wat (op basis van de evaluatie en de daar gemaakte plannen) bij de uitvoering van activiteiten van collega's verwacht wordt en hoe en wanneer er verslag van een individuele professionaliseringsactiviteit uitgebracht wordt. ■

Jos Walta

Onderwijskundige en maker van de cursus Open Boek. Voorvechter van belevend lezen. Vindt dat het technisch en begrijpend lezen ten onrechte meestal voorop staan in het onderwijs. 'Ik wil dat kinderen lezen vanuit enthousiasme. Vrij lezen levert heel veel kennis en vaardigheden op.'

'LEESPLEZIER IS DAT JE OGEN GAAN TWINKELEN'

Onderwijskundige Jos Walta werkt in Eindhoven bij kinderboekwinkel De Boekenberg, maar vaak is hij daar niet te vinden. Hij is een autoriteit op het gebied van belevend lezen in Nederland. Veel Drentse en Groningse leerkrachten kennen hem van de cursus Open Boek, die hij ontwikkelde.

Wat is nou eigenlijk 'belevend lezen'?

'Belevend lezen is dat je dingen die in boeken staan, herkent als belevenissen die je zelf ook zou kunnen meemaken. Je leest iets of krijgt iets voorgelezen waarin je je inleeft en waarbij je je afvraagt: wat zou ik doen als mij dit overkomt?' Die prikkel is voor hem de belangrijkste functie van literatuur: lezen brengt je tot reflectie.

Griffelboeken

Walta is een groot pleitbezorger van voorlezen en vertellen. Langs die weg kan de juf of meester de kinderen laten ervaren hoe leuk of spannend een boek is. Een geleidelijke opbouw in het aanbod is belangrijk: als kinderen een boek moeten lezen waar ze nog niet aan toe zijn, is de lol er gauw af. Verplichte lijsten verfoeit hij. 'Je kunt alle kinderen wel Griffelboeken laten lezen, maar realiseer je wel: die zijn eigenlijk alleen leuk als je al van lezen houdt. Laat kinderen die nog niet zo ver zijn maar Kameleons of stripboeken pakken! Als eerst het plezier er maar is, kun je ze verleiden om eens een ander boek te proberen. Bijvoorbeeld door voor te lezen uit iets wat ze niet uit zichzelf pakken.' Zo komen kinderen stapje voor stapje verder, ieder in zijn eigen tempo.

Plezier levert veel op

De nadruk op technisch en begrijpend lezen in het basisonderwijs vindt Walta niet bevorderlijk voor het leesplezier. Daarmee wordt in zijn opvatting het paard achter de wagen gespannen. Het is juist zo belangrijk dat kinderen uit éigen beweging een boek pakken; dat ze lezen uit enthousiasme en niet omdat het moet. Walta wil leerkrachten in het basisonderwijs afhelpen van het idee dat vrij lezen iets is voor 'erbij', een aardigheidje voor de kinderen die het 'echte werk' af hebben. 'Taal is communicatie. Technisch en begrijpend lezen horen in dienst te staan van het belevend lezen en leesplezier, niet andersom. Dat is een omslag, net zoals het spellen tegenwoordig in dienst staat van stellen, in plaats van dat het alleen maar om spelling gaat zoals vroeger.'

Technisch en begrijpend lezen krijgen dus als het aan Walta ligt minder expliciete aandacht, maar daar hoeven de prestaties van de kinderen op die vlakken beslist niet onder te lijden. Met plezier een boek lezen dat je zelf gekozen hebt: dat is niet alleen leuk, maar levert ook heel veel kennis en vaardigheden op, weet hij. 'Zó veel dat leerkrachten daar soms verbaasd van staan.'

'Als kinderen een boek moeten lezen waar ze nog niet aan toe zijn, is de lol er gauw af.'

Zelf aanbod bepalen

Walta biedt juffen en meesters graag het perspectief dat ze zelf het heft in handen kunnen nemen en geen slaaf van de leesmethode hoeven zijn. Want die methodes zijn beslist niet zaligmakend, stelt hij. Allereerst vormen de methodes voor technisch en begrijpend lezen geen sluitend geheel. Er vallen gaten en tegelijkertijd overlappen ze. Verder zijn ze vaak beperkt op het front van de aangeboden werkvormen. Voorlezen, vertellen, presenteren, kringgesprek: het zijn dé vormen waarmee enthousiasme en plezier kunnen worden overgedragen. Maar in de meeste methodes spelen ze geen rol van betekenis. En ten slotte wordt er in de methodes al evenmin gebruik gemaakt van de vele activiteiten als Boekenweek, Leesvirus, Boekenpret enzovoort. Dat zijn de smaakmakers en motoren waar leerkrachten gebruik van kunnen maken. Maar als ze geen deel uitmaken van een aanpak waarmee onderwijsdoelstellingen worden nagestreefd, blijven het losse activiteiten. Weliswaar goedbedoeld en leuk, maar weinig effectief in het perspectief van wat je de kinderen eigenlijk wilt meegeven. Belangrijke rode draad in de cursus Open Boek is daarom dat leerkrachten zélf hun aanbod bepalen in plaats van zich over te geven aan de methode. Zo kunnen ze beter inspelen op de kinderen en hebben ze meer gelegenheid om te verleiden en te stimuleren. Want leesplezier kun je nu eenmaal niet afdwingen. ■

7 | HET GEMEENTELIJK LEESBEVORDERINGS- PLAN

In het leesbevorderingsnetwerk wordt op basis van gelijkwaardigheid gewerkt aan een gemeentelijk leesbevorderingsplan, de leidraad voor het gezamenlijke leesbevorderingsbeleid. De bibliotheek is hiervoor eindverantwoordelijk, maar het is een gezamenlijk plan van het hele netwerk dat op basis van gelijkwaardigheid tot stand is gekomen. Doel is om door de gezamenlijke aanpak de kwaliteit van het leesbevorderingsbeleid en het leesonderwijs te verbeteren (meer kinderen, meer, beter en met meer plezier laten lezen).

Op basis van de leesplannen van de afzonderlijke organisaties wordt gekeken naar de wensen die binnen de gemeente een breder draagvlak hebben. Een gemeentelijk leesbevorderingsplan bevat een overzicht van die wensen en beschrijft op welke wijze de wensen gerealiseerd kunnen worden.

Inhoud

Het gemeentebrede leesbevorderingsplan is in eerste instantie een richtlijn voor de deelnemers van het leesbevorderingsnetwerk: wat willen we de komende jaren bereiken en hoe doen we dat? Het plan wordt aan de gemeente als opdrachtgever/subsidiegever aangeboden. Het leesbevorderingsplan bevat tevens input voor het werkplan van de bibliotheek en de werkplannen van het onderwijs en voor- en vroegschoolse instellingen.

Aanpak en prioritering

Als sluitstuk van de cursus Open Boek hebben alle deelnemende scholen/instellingen al een leesplan voor de eigen organisatie geschreven. De netwerkcoördinator analyseert en verwerkt deze leesplannen waardoor zichtbaar wordt wat de scholen binnen een gemeente aan diverse leesbevorderingsactiviteiten ondernemen. Scholen signaleren in hun schoolleesplan leemtes in hun aanpak en formuleren wensen voor de toekomst. Door de wensen per school te inventariseren en in een gemeentebreed schema te zetten, zal blijken dat scholen veelal vergelijkbare wensen hebben. Dat levert direct een prioritering op: een lijst met punten om binnen het leesbevorderingsnetwerk en dus gezamenlijk aan te pakken. De lijst vormt de basis voor het gemeentelijk leesbevorderingsplan. De netwerkcoördinator zal voorstellen doen voor de uitvoering van het plan. Hierbij kunnen ook andere partners betrokken worden zoals een afdeling leesbevordering van de bibliotheek, een provinciale serviceorganisatie of een onderwijsbegeleidingsdienst.

Analyse van de schoolleesplannen

Alle schoolleesplannen worden doorgenomen en er wordt geïnventariseerd op welke punten scholen hun leesbeleid willen verbeteren of aanpassen. Dat levert (als voorbeeld) het volgende beeld op:

Analyse schoolleesplannen primair onderwijs

	thuisfront stimuleren	verbetering leesplannen	stillezen	collectie saneren/ aanvullen	praten over boeken/ boekentafel	voorlezen	leeslogboek/ leeskaart	belevend lezen	vaklit.	abo OB	niveau- lezen
Schmidtschool				1	1						
Lindgrenschool	1			1							
Biegelschool						1					
Engströmschool					1		1				
Lieshoutschool		1		1		1	1				
Funkeschool			1	1				1			
Kuijerschool			1	1	1					1	
Rowlingschool			1	1	1	1			1		
Quintanaschool			1		1			1			
Roodschool				1			1			1	
Pullmanschool				1				1			
Kuyperschool											
Pohlschool					1	1	1				
Drosschool		1	1	1				1			
Dragtschool			1					1			1
In totaal	1	2	6	9	6	4	4	5	1	2	1

Inhoud gemeentelijk leesbevorderingsplan

1 | Korte schets van de voorgeschiedenis van het leesbevorderingsnetwerk, visie en missie (doelstelling) van het netwerk.

2 | Wat hebben we al eerder in onze gemeente gerealiseerd?

3 | Stand van zaken op dit moment: schema van leesbevorderingsactiviteiten per school/organisatie of globaal aantal deelnemende scholen/instellingen per activiteit.

4 | Analyse en plannen voor het komende jaar of de komende jaren.

De meeste scholen in het voorbeeld willen actie ondernemen om de collectie van hun schoolbibliotheek te saneren en aan te vullen. Verder scoren de verbeterpunten 'praten over boeken' en 'stillezen' hoog. Dit zijn de drie punten die in het gemeentelijk leesbevorderingsplan als actiepunten bovenaan komen te staan. In andere gemeenten kan natuurlijk een ander beeld uit de analyse rollen. Binnen het netwerk worden de prioriteiten gezamenlijk vastgesteld. De bibliotheek brengt ook zelf actiepunten in, zoals inspirerende leesbevorderingsprogramma's. Als hiervoor voldoende draagvlak is wordt dit eveneens in de lijst verbeterpunten opgenomen.

Eerst afstemmen

Het gemeentelijk leesbevorderingsplan wordt geschreven door de netwerkcoördinator, eventueel met ondersteuning van deelnemers. Het conceptplan wordt na bespreking in het netwerk voorgelegd aan de directies van scholen en de bibliotheekdirecteur. Zij moeten het plan eerst officieel vaststellen voordat het als voorstel bij de gemeente wordt ingediend.

Indienen bij de gemeente

Wanneer wordt een gemeentelijk leesbevorderingsplan aan de gemeente aangeboden? Uit praktische overwegingen is het handig om het gemeentelijke leesbevorderingsplan samen met het jaarlijkse beleidsplan/werkplan van de bibliotheek aan te bieden. Het plan hoort thuis zowel bij de dienst Cultuur als bij de dienst Onderwijs. Omdat het om een gezamenlijk plan van onderwijs én bibliotheek gaat, moet het plan naar de verantwoordelijke afdelingen worden gestuurd. Dit is een algemene richtlijn en binnen elke gemeente zal daar de juiste vorm voor gevonden moeten worden.

Mogelijk bevat het leesbevorderingsplan een of meerdere voorstellen waarvoor (extra) subsidie aangevraagd moet worden. In dit geval is er sprake van een projectplan met een projectbeschrijving, begroting, planning en verdeling van verantwoordelijkheden. Na terugkoppeling met de directies van de scholen/bibliotheek kan de netwerkcoördinator dit projectplan bij de gemeente indienen. ■

BIJLAGE

BIJLAGE

DE BIBLIOTHEEK EN DE LOKALE EDUCATIEVE AGENDA (LEA)

In deze bijlage is gebruik gemaakt van informatie uit het boekje 'Bibliotheken aan de LEA-tafel'. U kunt deze uitgave als pdf downloaden op www.siof.nl (zoeken op structurele leesbevorderingsnetwerken).

Gemeenten kiezen er tegenwoordig vaak voor om samen met schoolbesturen het lokale of regionale onderwijs- en jeugdbeleid in te vullen. Het uiteindelijke document met daarin opgenomen de doelstellingen en de uitvoering van het beleid is de Lokale Educatieve Agenda (LEA). De Lokale Educatieve Agenda is het instrument om binnen de nieuwe bestuurlijke verhoudingen invulling te geven aan het lokale onderwijs (achterstanden)beleid. In de LEA werken gemeente, schoolbesturen, kinderopvanginstellingen en andere lokale partijen als maatschappelijke partners aan het lokaal onderwijs- en jeugdbeleid. Ook andere organisaties kunnen betrokken worden, zoals jeugdgezondheidsinstellingen, welzijnsorganisaties, schoolmaatschappelijk werk, culturele instellingen en sportverenigingen.

Gelet op de kansen zouden alle bibliotheken partner moeten zijn. Op het gebied van taal- en leesbevordering is de bibliotheek de deskundige. De expertise van de bibliotheek kan van groot belang zijn bij de uitvoering en (logistieke) ondersteuning van het lokaal onderwijsbeleid. Als specialist op het terrein van lezen en leesbevordering kan de bibliotheek een duidelijke rol krijgen bij de ontwikkeling van de gemeentelijke strategie rond taalbeleid.

De argumenten op een rijtje:

- *De speerpunten van de bibliotheek komen overeen met de LEA-thema's.*
 - ondersteuning van VVE
 - voorkoming en bestrijding taalachterstanden
 - samenwerking brede scholen
 - verzorgen cultuureducatie
 - informatiebemiddeling in de zorg
- *Samenwerking tussen bibliotheken en basisscholen kent een lange traditie.*
 - waardering voor bibliotheken in het kader van onderwijs-achterstandenbeleid
 - de bibliotheek is ervaringsdeskundige op het gebied van 'samenwerken met het onderwijs'
 - bibliotheken werken in steeds meer gemeenten samen met consultatiebureaus, peuterspeelzalen en kinderdagverblijven

De Lokale Educatieve Agenda is dus een uitgelezen kans voor de biblio-

theek zich te profileren als vaste netwerkpartner. Naast het etaleren van kennis en kunde biedt de bibliotheek producten en diensten waardoor de band met bestaande partners verstevigd wordt en nieuwe partners in beeld komen. Het gemeentelijk leesbevorderingnetwerk kan in de LEA verankerd worden bijvoorbeeld als een uitwerking van het agendapunt taalbeleid.

Er zijn eerstelijnspartners in de LEA:

- de gemeente
- de besturen van de scholen
- de besturen van de kinderopvangorganisaties (kinderopvang en peuterspeelzalen)

En tweedelijnspartners in de LEA:

- de besturen van jeugdgezondheidsinstellingen¹
- welzijnsinstellingen
- maatschappelijk werk
- bibliotheken

Eerstelijnspartners hebben vaak een rol bij de opzet en tweedelijnspartners spelen vaker een rol bij de uitvoering van de Lokale Educatieve Agenda.

De bijdrage van de bibliotheek aan LEA

De bibliotheek kan met haar deskundigheid maar ook met concrete projecten aansluiten bij verschillende thema's van de LEA. Veel van die thema's passen ook binnen de reikwijdte van de leesbevorderingsnetwerken. Lijkt een thema er niet direct in te passen, zoals het onderwerp mediawijsheid, dan is het advies niet te dogmatisch met het begrip leesbevordering om te gaan. Leesbevordering, cultuureducatie en mediawijsheid zijn terreinen die niet strikt van elkaar te scheiden zijn.

Voor- en Vroegschoolse Educatie (VVE)

Bibliotheken nemen vaak deel aan netwerken voor VVE inzake taal- en leesbevorderingsprogramma's. Bibliotheken hebben ervaring met samenwerking met peuterspeelzalen en de groepen 1 en 2. In toenemende mate wordt er samengewerkt met kinderopvanginstellingen en consultatiebureaus. Bibliotheken kunnen instellingen bijvoorbeeld adviseren als het gaat om bijscholing van leidsters op het gebied van lezen en leesbevordering.

Landelijk taalbeleid

Taalbeleid staat hoog op de politieke agenda. In de Kwaliteitsagenda Primair Onderwijs² wordt samenwerking met bibliotheken aangeraden. Bibliotheken zijn deskundig op het gebied van taalstimuleringsprogramma's en leesbevorderingsprogramma's waarin aandacht is voor woordenschat, (interactief) voorlezen en leesplezier. Bibliotheken organiseren deze programma's vaak op provinciebrede schaal. Zie bijvoorbeeld voor Groningen en Drenthe: www.doorgaandeleeslijn.nl en www.onderwijsinformatie-

¹ Worden waarschijnlijk op termijn eerstelijnspartners.

² De Kwaliteitsagenda Primair Onderwijs is door de staatssecretaris in samenwerking met de sector opgesteld. Verbetering van de taal- en rekenprestaties staan centraal.

plein.nl. In 2008 is Kunst van Lezen gestart, een landelijk project bedoeld als een extra impuls voor het leesbevorderingsbeleid.

De brede school

De basisgedachte van de brede school is om vanuit een netwerk van instellingen rond het kind de educatieve en opvanggerichte activiteiten te versterken, al dan niet in een multifunctionele accommodatie. De bibliotheken kunnen een bijdrage leveren aan het functioneren van brede scholen.

- *Leesbevordering*

Samenwerking tussen bibliotheek en de partners van de brede school kan resulteren in een doorgaande leeslijn voor kinderen van 0 tot 12 jaar.

- *Mediawijsheid*

Bibliotheken kunnen scholen adviseren en ondersteunen bij het 'mediawijs' maken van leerlingen (en leerkrachten).

- *Buitenschoolse opvang*

Brede scholen zoeken samenwerking voor de invulling van buitenschoolse opvang. De bibliotheek kan hierbij (logistieke) ondersteuning bieden.

Cultuureducatie

Bibliotheken organiseren veel activiteiten rond lezen en literatuur waarbij overdracht van 'cultuur' centraal staat. Denk bijvoorbeeld aan twee grote landelijke acties: de Nationale Voorleeswedstrijd en de Nederlandse Kinderjury. Maar lokaal, regionaal en provinciaal organiseren bibliotheken nog tal van andere culturele activiteiten vaak in samenwerking met Centra voor de Kunsten, musea, theaters en organisaties die optreden als cultuurmakelaar tussen scholen en culturele instellingen. Kijk als voorbeeld op www.doorgaandeleeslijn.nl of www.onderwijsinformatieplein.nl of www.cultuurnetwerk.nl.

Mediawijsheid

In de overvloed aan informatie en mediauitingen wordt het steeds lastiger voor mensen om te onderscheiden wat betrouwbare en waardevolle informatie is. De bibliotheek speelt op dit vlak een gidsrol niet alleen als bron van betrouwbare informatie, maar ook door het aanbieden van leerprogramma's mediawijsheid. Een actieve, kritische en bewuste houding ten opzichte van media is in deze tijd onontbeerlijk. ■

HET PLEZIER IN LEZEN STAAT VOOROP

Leesplezier is de motor van het leesonderwijs, maar niet een vanzelfsprekend onderdeel. Veel aandacht gaat uit naar technisch en begrijpend lezen. Begrijpelijk, leerlingen moeten een bepaald niveau halen aan het eind van de basisschoolperiode. Naast technisch en begrijpend lezen is veel lezen de beste manier om goed te leren lezen. En een echte lezer word je alleen als je er plezier in hebt. Leesplezier, oftewel 'belevend lezen', levert een belangrijke bijdrage aan de leesvaardigheid van kinderen.

Want lezen leer je uiteindelijk alleen goed door het veel te doen. Door de handen ineen te slaan in leesbevorderingsnetwerken brengen scholen en bibliotheken meer samenhang in hun werkwijze met betere leesvaardigheid van kinderen als resultaat.